

Projekt „Vabatahtlike kaasamise koostöömodeli rakendamine hoolekandesüsteemis”

Vaheraport

01.09.2021-31.10.2022

Raporti koostaja: Eesti Külaliikumine Kodukant

Teenust rahastatakse: ESF TAT “Tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused” SFOS
2014-2020.2.02.001.01.15-0002. Grant kood 1T10-hoolek, wbs T10-hoolek-153.

Detsember 2022

**Vabatahtlik
SELTSILINE**

Sisukord

Mõisted	3
1. Vaheraporti eesmärk ja taust	4
2. Koostöömudeli rakendamise kirjeldus	5
3. Andmete kogumise ja analüüsimise meetodid	9
3.1. Kliendipäevikud	10
3.2. Abivajajate küsitlused	10
3.3. Fookusgrupi intervjuud vabatahtlikega	11
4. Küsitluste tulemused	12
4.1. Vabatahtlike abi kasutanud inimesed	12
4.2. Inimestele osutatud abi – mis abi siis osutati	13
4.3. Vabatahtlike poolt osutatud abi tulemused	17
4.4. Vabatahtlikud seltsilised	22
4.5. Vabatahtliku ootused ja hinnang oma kogemusele projektis	24
4.6. Vabatahtliku kogemuse mõju vabatahtliku vaatest	25
4.7. Vabatahtlikuna tegutsemise käigus kogetud probleemid	26
4.8. Vabatahtliku ootused toetusele ja ettepanekud	27
5. Järeldused ja ettepanekud	29
LISA 1. Vabatahtlike sissejuhatava koolituse koolituskava	35
Lisa 2 Kogukonna koostöömudeli kirjeldus	35
Lisa 3. Abivajajate küsimustik vaheküsitluse läbiviimiseks	35
Lisa 3. Juhend abivajaja küsitluse läbiviijale	36
LISA 4. Vabatahtlike fookusgrupi küsimused ja juhis küsitluse läbiviimiseks	37

Mõisted

Vabatahtlik tegevus on eraisiku poolt vaba tahte alusel tehtav tegevus, kellegi teise või laiemalt ühiskonna hüvanguks. ilma materiaalselt tasu saamata

Vabatahtlik seltsiline on vabatahtlik, kes pakub inimesele vabatahtlikuna seltsi kas tema kodus, hooldekodus või haiglas vm hoolekandeesutuses. Seltsilise tegevuse sisuks võib olla klassikaline seltsi pakkumine vestluse näol, lisaks ühine tegevus nagu saatmine jalutuskäigul, poodi, arsti juurde jne, abistamine kodustes toimingutes.

Abivajaja on käesolevas projektis eakas (vanuses 65+) või täisealine erivajadusega inimene. Hanke jooksul lisandusid sihtgrupina ka Ukraina sõjapõgenikud. Raportis on kasutatud ka mõistet **klient**.

Sotsiaalpartner on käesolevas projektis omavalitsus, hoolekandeesutus, vabaühendused ja kogukonnad jt. võimalikud koostööpartnerid, kellega koostöös vabatahtlike seltsiliste mudelit rakendatakse ning kes aitavad oma võrgustike kaudu levitada tegevuse kohta infot. Sotsiaalpartner võib olla ka vabatahtlike kaasaja rollis.

Vabatahtlike seltsiliste piirkondlik koordinaator (tekstis kasutatud ka koordinaator) on piirkonnas (milleks enamasti on maakond), vabatahtlike kaasamise ja tegevuse koordineerimisega tegelev palgaline inimene.

Kliendipäevik - projektidokumentatsioonis nimetatud klienditoimikuks, on sisult päevik, kuhu vabatahtlik kandis sisse külastuste kuupäeva, kestuse ja tegevuse sisu. Ühtlasi kajastavad sissekanded kliendi vajadusi ja üldandmeid.

1. Vaheraporti eesmärk ja taust

Käesoleva vaheraporti eesmärk on anda ülevaade mudeli rakendamisest ning lähtuvalt saadud kogemustest teha edasiseks ettepanekud nii kogukondlikele ühendustele ja omavalitsustele kui ka riigile, et vabatahtlike kaasamine hoolekandesse ja ka laiemalt sotsiaalvaldkonda saaks Eestis jätkuda ja edasi areneda.

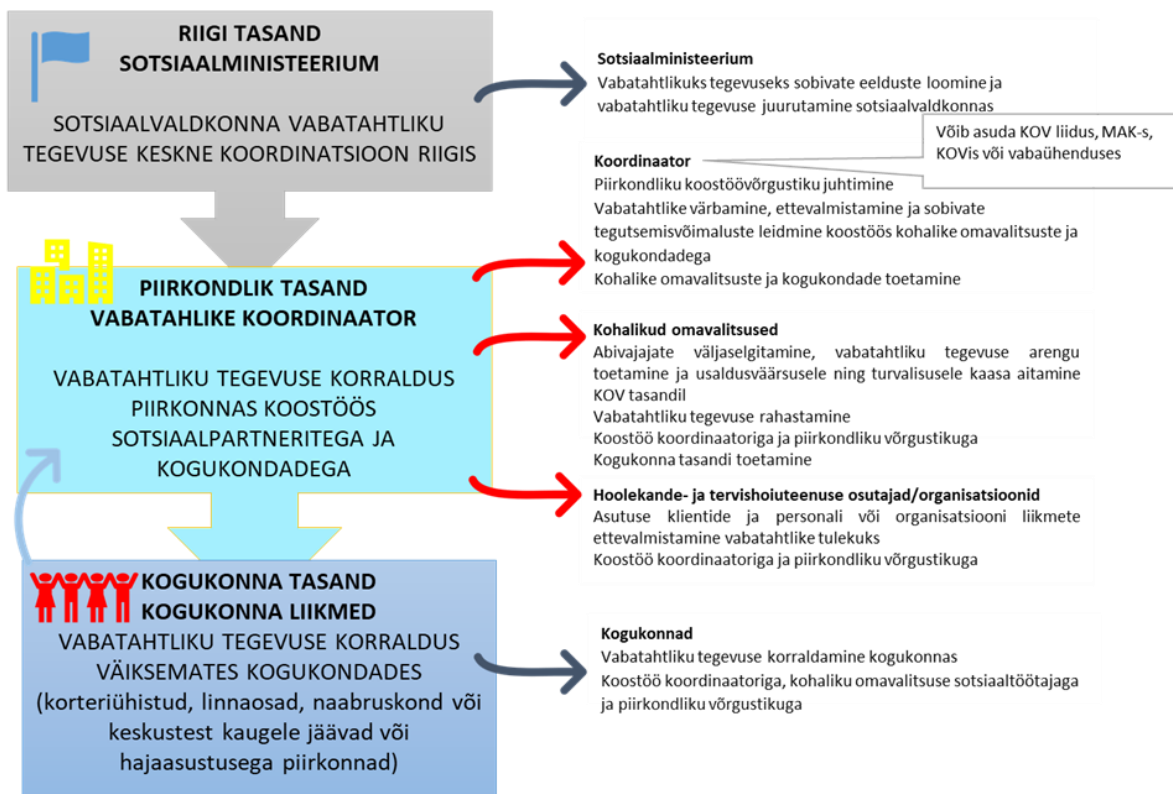
Analüüs on läbi viidud hanke „Vabatahtlike kaasamise koostöömudeli rakendamine hoolekandesüsteemis” tegevuste osas perioodil september 2021- oktoober 2022. Koostöömudel töötati välja 2018-2020 sotsiaalministeeriumi hanke “Vabatahtlike rakendamise koostöömudeli testimine hoolekandesüsteemis ja üle-eestiliselt rakendatava koostöömudeli väljatöötamine” raames, mille eesmärgiks oli leida Eestile sobiv mudel vabatahtlike kaasamiseks hoolekandesüsteemis. Kui pilootprojektis, mil töötati välja mudelit, osales 7 maakonda, siis käesolev projekt hõlmab 15 maakonda. Hanke sihtrühmaks, n-ö kasusaajateks, on eakad (vanuses 65+ eluaastat) ja täisealised erivajadustega (edaspidi: erivajadusega) inimesed ning Ukraina sõjapõgenikud. Nii pilootprojekti kui ka praegu käimasoleva hanke elluvijaks on MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant.

Vaheraporti koostamisel on aluseks võetud:

1. mudeli rakendamise hetkeolukorra seire;
2. vabatahtlike seltsiliste fookusrühmade analüüs;
3. abisaajate küsitluse tagasiside ja analüüs.

2. Koostöömudeli rakendamise kirjeldus

Alljärgneval joonisel on toodud hoolekande valdkonna koostöömudel, mis on aluseks vabatahtlike seltsiliste koostöömudeli rakendamisel¹.

- Üleriigiline tasand

Üleriigilisel tasandil on tegevuste korraldajaks sotsiaalvaldkonna vabatahtliku tegevuses sotsiaalministeerium. Mudel rakendamist viib hanke raames ellu Eesti Külaliikumine Kodukant. Selle raames on loodud elektrooniline andmebaas, samuti analüüsitakse rakendamise käigus kogutud infot ja kogemusi, korraldatakse koolitusi ning loodud on juhendmaterjale ja tööriistu. Hanke elluvijja koordineerib üleriigiliselt tasandilt teavitustööd.

Mudeli rakendamist juhib projektijuht Krista Pegolainen-Saar. Mudeli rakendamisega seotud andmete kogumine, aruannete koostamine oli projekti assistendi Inga Kalvisti ülesanne.

Teavitustöö keskseks info jagamise platvormiks projekti tarvis loodud koduleht <https://seltsilised.ee/> Lisaks jagatakse infot FB kaudu ning läbi üleriigilise kui kohaliku meedia. Ilmunud on kaks Seltsiliste ajalehte, mis ilmusid vahelehtedena ka üle-riigilise Postimehe vahel. Valminud on bännerid, flaierid, plakatid, seltsilisi eristavad rinnamärgid.

¹ [Hange „Vabatahtlike kaasamise koostöömudeli rakendamine hoolekandesüsteemis Sotsiaalministeeriumile](#)

Olulisel kohal on kogemuslugude kirjutamine ja avaldamine kodulehel ning võimalusel avalikus meedia. Lugude kirjutajana on meil partneriks ajakirjanik Maire Aunaste. Sotsiaalmeediasse on meil loodud oma lehekülg, mille osas on kaastöötjaks Kati-Katre Koppel. Kommunikatsioonitööd tervikuna juhib projektijuht.

Vabatahtlike kaasamise eksperdina on projekti kaasatud Eha Paas, kes oli üks mudeli väljatöötamise ja testimise pilootprojekti juhtidest aastatel 2018-2020. Ekspert tegeleb vabatahtlikele suunatud koolituste, veebinaride koordineerimisega ja juhendmaterjalide koostamisega. Koolitajatena on kaasatud Tiina Tambaum, Helen Metsma, ja Eha Paas. Lisakoolitajatena kaasati vajadusel ka Viljandimaa seltsiliste töö kogemusega Epp Johannit ja pilootprojekti teist juhti Anu Viltropi.

Vabatahtlikele vajaliku ettevalmistuse tagamine

Vabatahtlike sissejuhatavaid kahepäevaseid koolitusi on raporti perioodil läbi viidud 14. Koolituskava on leitav lisas 1. Lisaks on toimunud veebinarid teemadel, mis vabatahtlike on poolt tegevuse käigus tõstatunud: eetika vabatahtliku töös; seltsiks dementsusega inimesele; kogukonna võimalused seltsi pakkuda. Valminud on videoklipp, milles Tiina Tambaum avab vabatahtlike seltsiliste tegevuse sisu ja hoolekandeesutuste võimalusi seltsilisi kaasata. Tulemas on veebinarid surma ja leinaga toimetulekuks ja tööst erivajadustega inimestega jne. Vabatahtlike peamine juhendmaterjal on 2021. aastal Tiina Tambaumi, Anu Viltropi ja Eha Paasi poolt kirjutatud Vabatahtliku seltsilise käsiraamat, mis leitav [elektroniliselt](#), aga on seltsilistele olemas ka raamatuna.

Seltsiliste kodulehel on leitavad [juhendmaterjalid](#) nii koordinaatoritele, vabatahtlikele kui ka sotsiaalpartneritele.

- Piirkondlik tasand

31. oktoobriks 2022 on moodustatud 17 tööpiirkonda, igas piirkonnas tegutseb palgaline vabatahtlike seltsiliste koordinaator. Piirkondliku tasandi moodustavad lisaks piirkonna koordinaatorile ka kohalikud omavalitsused, hoolekande- ja tervishoiuteenuste osutajad ja teised sotsiaalpartnerid, mis tegelevad piirkondlikul tasandil (nt maakondlikud arenduskeskused). Alltoodud tabelis on piirkonnaülesed partnerid on tabelis eristuvalt tähistatud "PP".

Perioodil september 2021 - oktoober 2022 on mudelit rakendatud piirkondlikult järgmiselt (tabel 1):

Tabel 1. Tegevustesse kaasatud kohalikud omavalitsused, hoolekande- ja tervishoiuteenuste osutajad ja teised sotsiaalpartnerid

Piirkond	Koordinaator	Tegevusega liitunud omavalitsused seisuga 31.10.2022	Tegevused liitunud sotsiaalpartnerid seisuga 31.10.2022
Tallinna linn	Kristina Amor	Tallinn	MTÜ Helpific (PP)
Lääne-Harjumaa (Keila linn, Harku, Kiili, Lääne-Harju, Raasiku, Rae, Saku ja Saue vallad)	Karin Talalae	Keila linn, Kiili vald, Lääne-Harju vald, Raasiku vald, Saku vald, Saue vald	
Ida-Harjumaa (Loksa linn, Maardu linn, Anija, Jõelähtme, Kose, Kuusalu ja Viimsi vallad)	Marion Bobkov	Anija vald, Maardu linn, Viimsi vald, Jõelähtme vald	Muuga Selts
Hiiumaa	Ingrid Purge	Hiiumaa vald	Hiiumaa Kodukant (PP) Hiiumaa Sotsiaalkeskus (sh Kõpu Pansionaat, Kõrgessaare Päevakeskus ja Pargi Kodu), SA Hiiu Maakonna Hooldekeskus Tohvri, Samaaria Eesti Misjon MTÜ
Saaremaa	Silje Vaik	Saaremaa vald	
Ida-Virumaa (Alutaguse, Jõhvi, Lüganuse ja Toila vallad)	Margit Maksimov	Jõhvi vald, Toila vald, Lüganuse vald	
Ida-Virumaa (Kohtla-Järve linn, Narva linn, Narva-Jõesuu linn, Sillamäe linn)	Alina Oro	Kohtla-Järve linn, Narva-Jõesuu linn, Sillamäe linn	
Lääne-Virumaa	Katrin Nõlvak	Haljala vald, Kadrina vald, Rakvere linn, Rakvere vald, Viru-Nigula vald, Vinni vald	
Järvamaa	Triin Kordemets	Järva vald, Paide linn, Türi vald	SA Koeru Hooldekeskus
Raplamaa	Aili Raidma	Kehtna vald, Rapla vald	MTÜ Kuimetsa Kodukant
Läänemaa	Ene Sarapuu (alates 01.11.22)	Haapsalu linn	MTÜ Läänemaa Kodukant (PP), Haapsalu Sotsiaalmaja, SA Läänemaa, Eesti Töötukassa Läänemaa osakond (PP)
Pärnumaa	Hiie Lainela-Kollom	Häädemeeste vald, Põhja-Pärnumaa vald, Tori vald	MTÜ Pärnumaa Kodukant (PP) MTÜ Kadjaste
Viljandimaa	Ene Saar	Mulgi vald, Viljandi vald	MTÜ Kodukant Viljandimaa (PP)
Jõgevamaa (Jõgeva, Põltsamaa, Mustvee, Peipsiääre ja Tartu vallad)	Eha Anslan	Jõgevamaa vald, Põltsamaa vald, Tartu vald	MTÜ Avinurme Külavanemate Koda
Tartumaa (Elva, Kambja,	Triin Fedotova	Elva vald, Luunja vald, Tartu	

Kastre, Luunja ja Nõo vallad ning Tartu linn)		linn	
Põlva- ja Võrumaa	Liina Mitt	Kanepi vald, Põlva vald, Räpina vald, Antsla vald, Rõuge vald, Setomaa vald	MTÜ Maana (PP Põlva- ja Jõgevamaal) Karaski Pansionaat
Valgamaa	Otepää Külade Ühendus/ Timmu Markus Miikael Malmre	Tõrva vald, Valga vald	MTÜ Taheva Valla Külade Selts
Üle-eestilised partnerid: Südamekodud OÜ (kokku 10 hooldekodu üle Eesti), Postimees Grupp AS			

Vabatahtlike seltsiliste koordinaatorid korraldavad seltsilistele regulaarseid kokkusaamisi, üks kord 2 kuu tagant või üks kord kvartalis. Kokkusaamiste eesmärk on nii seltsiliste võrgustiku tugevdamine kui meie-tunde tekitamine, aga ka seltsiliste koolitamine, näiteks on viidud läbi koolitusi esmaabi andmisest, kogukonnatööst jm. Positiivne on, et mitmed piirkonnad on korraldanud ühiseid seltsiliste ja abivajajate ühiseid kokkusaamisi, mida mõlemad osapooled on väga kõrgelt hinnanud.

Koordinaatorite ülesandeks on ka KOV ja piirkonna sotsiaalpartnerite informeerimine ja kaasamine. Tegevustega liitunud KOVidele saadetakse KOV-põhine raport (vastavalt kokkuleppele üks kord 2 kuu tagant või üks kord kvartalis), samuti korraldatakse KOV ja sotsiaalpartnerite ühiseid ümarlaudu.

Kohalikud omavalitsused

Kohalike omavalitsustega koostöö osas on senised koostöökogemused piirkonniti erinevad. Hanke raames on koostöölepingud sõlminud 41 omavalitsust ning 7 on andnud kirjaliku nõusoleku tegevustega liitumiseks.

Omavalitsused on määranud kontaktisikud, kes on meile ka peamiseks partneriks. Peamiselt suhtlevad omavalitsusega piirkondlikud koordinaatorid ja projektijuht. Mudeli võtmes on omavalitsuste tänane roll:

1. abivajajate kaardistamine ja info vahendamine koordinaatoritele;
2. omavalitsuste infokanalite kaudu koordinaatori poolt tehtava teavitustöö toetamine. Ilmunud on artiklid omavalitsuste lehtedes ja seltsiliste tegevust kajastatakse ka nende kodulehtedel;
3. vabatahtliku seltsilise sõidukulude kompenseerimine omavalitsuse eelarvest. Enamus omavalitsusi on määranud kulude kompenseerimise alused ja teevad väljamakseid vastavalt koordinaatoriga eelnevalt kooskõlastatud aruannetele.

Projektijuhi, koordinaatorite ja omavalitsuste vaheliste kohtumiste põhjal on esile kerkinud olulised küsimused, mis võivad mõjutada mudeli rakendumist või selle jätkumist tulevikus. Peamiseks märksõnaks on seltsiliste sisuliste tegevuste jätkumine peale käesoleva hanke lõppu. See puudutab seltsiliste võrgustiku kestlikkust, nende ettevalmistust ja üldist

koordineerimist. Teiseks küsitakse rahastaja nägemust tegevuste rahastamismudeli jätkamiseks või selle väljatöötamiseks koos omavalitsustega.

- **Kogukonna tasand**

Kogukonna tasand on vaheanalüüsi perioodil kaasatud läbi kohalike ühenduste. Samas näeme, et just kogukonna tasand aitaks kaasata piirkondi, mis keskustest kaugemal, kus hajaasustus või hoopis linnades, murdmaks sealset anonüümsust väikeste piirkondade kaupa. Kogukonna mudeli läbimõtestamiseks tehti koostööd Tartu Ülikooli kogukonna arendamise ja heaolu kursuse tudengitega, mille tulemusena valmis kogukonna mudel eakate toetamisel (vt Lisa 2).

Mudeli testimiseks on asutud kaasama kogukondi, kellega tehakse läbi mudelis toodud teekond perioodil november 2022 - mai 2023 ning täiendatud mudelit kogukondades eakate toetamiseks tutvustatakse juunis 2023.

3. Andmete kogumise ja analüüsimise meetodid

Mudeli rakendusperioodil 1.09.2021-31.10.2022 koguti eri allikatest järjepidevalt infot toimunud tegevuste ja saadud kogemuste kohta.

Projekti andmebaas: nii abivajaja kui ka vabatahtliku toimikud on elektroonsed, mis on koondatud selleks välja töötatud pilvepõhisesse [andmebaasi](#). Andmebaas on välja arendatud koostöös TL Development OÜga. Andmebaas täidab kahte eesmärki:

- 1) Koondada jooksvalt vabatahtlike ja klientide info, millele toetudes projekti elluviija jälgis mudeli rakendamist ning kogus andmeid tulemuste hindamiseks ja analüüsimiseks.
- 2) Lihtsustada ja ühtlustada vabatahtlike tegevusega seotud protsesse, mh võimaldas andmebaas vabatahtlikel täita e-keskkonnas kliendipäevikuid ja teisi mudeli rakendamisega seotud dokumente (nt tagasisideküsitlused).

Peamiste sammude lühikirjeldus projektiga liitumisel

Programmiga liitumisel allkirjastavad nii abivajaja kui ka vabatahtlik seltsiline nõusoleku tegevustega liitumiseks ning isikuandmete töötlemiseks. Enne tegevustega liitumist kontrollitakse vabatahtliku Karistusregistrit, et vähendada juhtumeid, mis võivad kahjustada abivajaja elu, tervist või vara. Vabatahtlike seltsiliste tausta kontrollimine aitab tõsta üldist usaldusväärsust vabatahtlike seltsiliste tegevuse kohta.

Esmane kontakt abivajaja ja vabatahtliku seltsilise vahel toimub üldjuhul koos piirkonna koordinaatoriga. Esmase kohtumise ajal tutvuvad abivajaja ja vabatahtlik seltsiline teineteisega, selgitatakse kummagi poole ootusi ja võimalusi. Kui mõlemad pooled on nõus koostööd alustama, võidakse sõlmida ka kolmepoolne hea tahte kokkulepe (abivajaja - vabatahtlik seltsiline - piirkonna koordinaator), milles fikseeritakse ühised tegevused, abi

osutamise regulaarsus ja muud kokkulepped. Hea tahte kokkulepe ei ole kohustuslik dokument, osapooled saavad selle sõlmida raamistiku loomiseks suhtlemisel ja tegevuste kokkuleppimiseks.

Abivajaja kohta avatakse andmebaasis klienditoimiku, kuhu sisestatakse kõik temaga seotud kontaktid (nõ kliendipäevik), mis on aluseks käesolevale vaheanalüüsile perioodi 01.09.21-31.01.2022 kohta. Perioodil 01.09-31.11.2021 toimus kohalike omavalitsuste kaasamine, andmebaasi arendus ja koordinaatorite võrgustiku loomine, abivajajate ja seltsiliste kaasamine algas alates 01.12.21. Sellest kuupäevast alates kajastuvad alltoodud küsitluste andmed.

3.1. Kliendipäevikud

Kliendipäevik on toimik, kus kajastuvad kõik abivajaja ja vabatahtliku seltsilise vahelised kontaktid, nende kestus ja tegevuse kirjeldus. Ühtlasi kajastavad päevikud kliendi vajadusi ja üldandmeid. Andmebaas võimaldab genereerida nõ külastuste raportit MS Excel formaati nii KOV või maakonna lõikes kui ka üle-eestiliselt.

Vaheanalüüsis on kasutatud kliendipäevikuid ja külastuste raporteid seisuga 31.10.2022 a - analüüsiti vabatahtliku seltsilisele poolt osutatud abi, selleks kulunud aega ning vabatahtlike poolt loodud lisandväärtust. Sarnaselt pilootprojektile jaotati andmete sisulisemaks analüüsiks kliendipäevikute sissekanded vabatahtliku tegevuse alusel 13 kategooriaks. Tegevuste kodeerimisel lähtuti sellest, millist abi inimene osutas (nt vestlus, abistamine kodutöodes, saatmine väljasõitudel), kus abistamine toimus (inimese kodus või väljaspool) ning kas tegu on omas kodus elava kliendiga või hoolekandeteenusel oleva abivajajaga. Oli kandeid, kus sisu vajanuks täpsustamist - näiteks ei olnud alati võimalik aru saada, kas tegevus tehti koos abivajajaga või tema eest; kas tegevus leidis aset kodus või hooldekodus. Mõne üksiku kande puhul jäi sisuline tegevus täiesti täpsustamata. Vabatahtlike fookusgruppiintervjuudes on mõnel juhul märgitud andmebaasi täitmisel esinenud takistusi ning see võib mõjutada ka sissekannete kvaliteeti. Siiski annavad kliendipäevikute sissekanded piisava ülevaate, millist abi ja millises mahus vabatahtlikud klientidele osutasid.

Andmebaasi sisestatud vabatahtlike seltsiliste andmete alusel on analüüsitud seltsiliste profiili (sugu, vanus, piirkondlik jaotuvus jm).

3.2. Abivajajate küsitlused

Perioodil 01.10-31.10.2022 viidi läbi küsitlused nende abivajajate hulgas, kes on seisuga 31.10.2022 osalenud tegevustes 6 kuud või rohkem (küsimused - vt lisa 3). Kokku vastas 136 abivajajat.

Abivajaja küsimused on hankija poolt kirjeldatud hanketingimustes. Poolstruktureeritud küsitluse viis läbi vabatahtlik, sisestades vastused otse andmebaasi või kasutades väljaprintitud küsimusi paberil, mille või jätta täitmiseks ka abivajaja kätte. Paberil täidetud küsimustikud sisestas andmebaasi kas vabatahtlik ise või piirkonna koordinaator.

Et tagada võimalikult ühesugune andmekogumine, koostati küsitlejatele kirjalik juhend ning tutvustati tagasiside kogumise põhimõtteid seminaridel koordinaatoritele. Koordinaator omakorda juhendas seltsilisi, kuidas abiküsimustega põhiküsimust selgitada ja täpsustada.

Küsitlust ei viidud abivajajaga läbi juhul, kui tema vaimne või füüsiline seisund ei võimaldanud küsimustele vastamist.

Küsitlused näitasid, et küsimused ei kohaldu hästi projekti sihtrühmale, eriti hooldekodus viibivatele inimestele. Küsimustele vastamisel oli juhtumeid, kus abivajajal tekkis vastuseis ning ei soovitud küsimustele üldse enam edasi vastata. Samas oli ka juhtumeid, kus vabatahtliku selgitused ja küsimuse ümbersõnastamine aitasid abivajajal küsimusest paremini aru saada ning vastamine oli seetõttu lihtsam.

3.3. Fookusgrupi intervjuud vabatahtlikega

Tegevusmudeli analüüsimiseks ja seltsilistelt tagasiside saamiseks viidi vabatahtlike seltsiliste hulgas perioodil august-september 2022 läbi fookusgrupi intervjuud. Fookusgrupi intervjuud toimusid piirkonniti, Harjumaa (v.a. Tallinn) moodustasid ühe piirkonna, samuti Jõgeva- ja Tartumaa ning Põlva- ja Võrumaa, kokku viidi läbi 13 fookusgruppi. Valgamaa piirkonnas intervjuud ei toimunud. Fookusgrupi intervjuul osales keskmiselt 6-7 vabatahtlikku seltsilist igast piirkonnast, kokku 81 seltsilist. Fookusgrupi intervjuule kutsus koordinaator seltsilised, kes on olnud vabatahtlikuks seltsiliseks vähemalt ühele abivajajale. Fookusgrupi moodustamisel lähtuti heterogeensusest ja kontrastsusest: algajad-kogenud seltsilised, vanemad-nooremad, võimalusel mehed-naised jpm, samuti valiti uurimisküsimuse seisukohalt keskmisest veidi „intensiivsemad“ juhtumid, mis lubasid välja tuua arvamuste erinevuse.

Fookusgrupi intervjuu viis läbi koordinaator poolstruktureeritud intervjuuna. Mõnel juhul oli koordinaatoril toeks abiline, kes aitas intervjuu üles kirjutada. Koordinaator võis intervjuu ka salvestada, sellisel juhul transkribeeriti salvestis <https://bark.phon.ioc.ee/> keskkonna abil. Koordinaatoritele koostati juhendmaterjal, samuti viis ekspert Tiina Tambaum seltsiliste läbi fookusgrupi intervjuude praktilise koolituse. Fookusgrupi läbiviimisel kasutasid koordinaatorid struktureeritud küsitluskava (vt lisa 4), milles olid toodud nii põhiküsimused kui ka abistavad küsimused, samuti intervjuu ajaline jaotus.

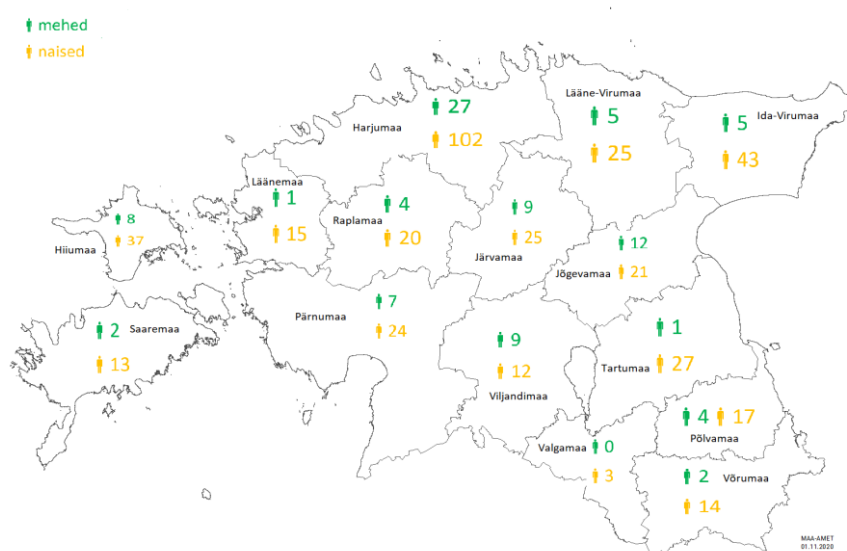
Fookusgrupi intervjuude ülestäheldused esitas koordinaator MS Word failina ekspertidele Eha Paas ja Anni Ausmees. Kuivõrd intervjuude eesmärk oli saada vastuseid kindlatele küsimustele ning analüüsiks ettenähtud aeg oli piiratud, valiti analüüsi meetodiks suunatud **kvalitatiivne sisuanalüüs**. Juba transkribeeritud intervjuudest eraldati tekstiosad ning struktureeriti lähtudes küsimuste alusel loodud märksõnadest (sisukoodidest). Analüüsi kokkuvõttes kasutatud intervjuude tsitaadid on vormistatud kursiivkirjas ja tähistatud lühendiga „VT“. Intervjuude tsitaate on kasutatud teatud tulemuste täpsemaks avamiseks või esile toomiseks, s.t. mitte kõikide tulemuste esitlemisel.

4. Küsitluste tulemused

4.1. Vabatahtlike abi kasutanud inimesed

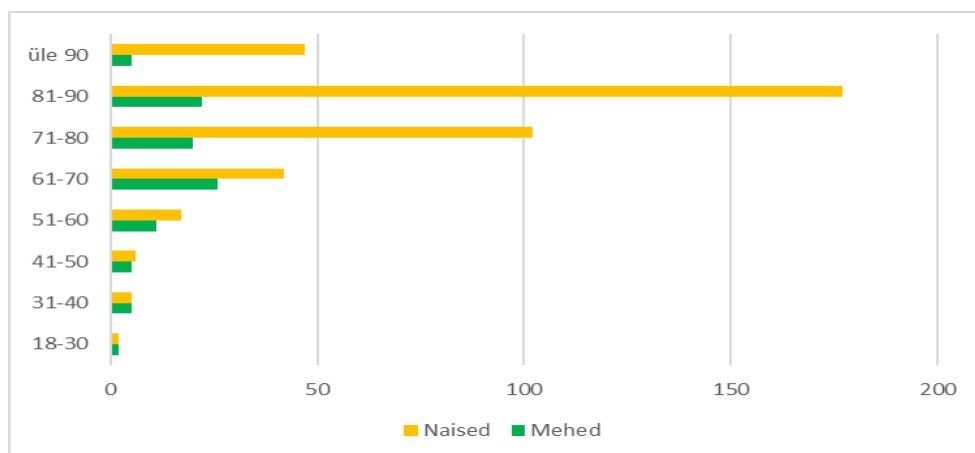
Seisuga 31.10.2022 on tegevustesse kaasatud 494 abivajajat, kellest 440 on saanud personaalset abi. Ülejäänud abivajajad on seltsiliste ootel. Abivajajate jaotus on toodud joonisel 1. Abivajajatena on tegevustesse enam kaasatud naised - 398 (81%), mehi on liitunud 96 (19%). Tegevuse on toimunud kõikides maakondades, aktiivsemalt Hiiumaal (kokku kaasatud 45 abivajajat), Harjumaal (kokku 129, sh Tallinnast 50) ja Ida-Virumaal (50). Tegevus ei ole käivitunud Valgamaal - algselt oli Kagu-Eesti kolme maakonna peale üks koordinaator, kes siiski ei jõudnud kolme maakonnaga tegeleda. Alates 01.08.22 töötab Põlva- ja Võrumaal üks koordinaator ning alates 01.10.2022 Valgamaal teine.

Joonis 1. Abivajajate soolis-vanuseline jaotus

Abivajaja keskmine vanus on ca 77 aastat. Vanim tegevustes osalenud abivajaja on 100-aastane, noorim 20-aastane.

Joonis 2. Abivajajate soolis-vanuseline jaotus

Vanuses 65+ on kokku 422 abivajajat (85%). Enamus abivajajatest on tööturul mitteaktiivsed (97%). Töötuid nagu ka töötavaid abivajajaid on mõned üksikud (vastavalt n=6 ja n=7).

Abivajajaid on kaasatud kokku 57-st omavalitsusest; seisuga 31.10.22 on tegevustega liitunud lepingulisi KOVe 50. See näitab, et abivajajatele osutatakse abi ka omavalitsustes, mis pole nõ ametlikult tegevustega liitunud.

Enamus abivajajatest elas kodus, kokku 325 inimest. Lisaks on tegevustesse kaasatud 169 abivajajat, kes elavad hoolekandeesutuses - tegevustega on kaetud kokku 16 hoolekandeesutust. Suur hoolekandeesutustes viibivate abivajajate arv peegeldab nende inimeste suhtlemis-, aga ka liikumisvajadust (kui see on võimalik) nii majasiseselt kui ka väljaspool. See on oluline lisandväärtus, mida saavad hoolekandeesutustele anda just vabatahtlikud.

Hoolekandeesutustes toimunud tegevustest võib lisaks suhtlemisele ja mälestuste jagamisele (näiteid: kohapärimus, traditsioonid ja kumbed, vanad tavad toidu valmistamisel, kooliaeg jpm) ka raamatute ettelugemine, käsitöö ja meisterdamine, toiduvalmistamine jpm). Koeru Hoolduskeskuses käib vabatahtlik koos teraapiakoeraga - hoolealuste seas on need külaskäigud leidnud väga hea vastukaja.

Hoolekandeesutustes on toimunud ka grupitegevusi, nt Bingo mängimist. Grupitegevusi on toimunud viies hoolekandeesutuses kokku 69-le abivajajale kogumahus ca 40 tundi.

Enim kontakte - kokku 91 - on toimunud Jõgevamaa 93-aastase prouaga. Vabatahtlik seltsiline on panustanud ca 119 tundi prouaga koos olemisele. Prouaga on koos poes käidud, toitu valmistatud, koos jalutatud, telefonivestlusi peetud, koos ID-kaarti taotlemas käidud ja palju muud. 91 kontakti on olnud ka 86-aastase prouaga Hiiumaalt, ka temaga on koos poest toitu toomas käidud, jalutamas, matkamas, kontserdil, kinos ja laadal, koos on tähistatud nii emakeelepäeva kui ka naistepäeva ja palju muud. Vabatahtlik seltsiline on panustanud 442 tundi oma ajast prouale. Mõnel juhul on mõlema abivajajaga olnud kontakte mitu korda nädalas.

Keskmine külastuse/kontakti aega on 1,62 tundi - see näitab, et kontaktid on pigem pikaajalised, mitte lühiajalised kokkusaamised.

Erivajadust on abivajajad kirjeldanud 222 juhul, sh ka 65+ vanusegrupis. Erivajaduste hulgas domineerib liikumistakistus või -puue (n=68) ja vaimse tervise häire (sh depressioon, psüühikahäire, psüühiline erivajadus jm; n=24). Nägemis- ja/või kuulmislangusega abivajajaid on 16. Paljudel erivajadustega abivajajatel esineb mitmeid erinevaid tervisekahjustusi korraga või on ühe või mitme tervisehäda tõttu määratud töövõimetus. Selliseid abivajajaid on kokku 41. Esineb ka abivajajaid, kes vajavad tuge operatsiooni või haiguse tagajärjel (n=11). Tegevustega on liitunud ka kaks Ukraina sõjapõgenikku.

4.2. Inimestele osutatud abi – mis abi siis osutati

Osutatud abi maht: alates projekti algusest kuni 31.10.22 on toimunud kokku **5352 kontakti/külastust** kogumahus **8651,21 tundi**, mis hõlmas endas erinevas vormis tegevusi ja

abi. Vabatahtlikud on kokku toonud väärtust summas 57 271€; arvestuse aluseks on vabatahtliku töö tunnihind 6,62€. Vabatahtliku töö tunnihind on kujunenud üldhooldus- ja erihoolekandeteenuse hooldustöötajate, abihooldustöötajate, huvijuhtide arvestusliku keskmise tunnitöötasu ning koduteenuse, tugiisikuteenuse ja isikliku abistaja teenuse osutajate arvestusliku keskmise tunnitöötasu alusel arvestades Rahandusministeeriumi majandusprognoosi keskmise palga nominaalkasvu määra osas.

Kõige sagedamini jäi vabatahtliku ja inimese koos veedetud aeg tunni piiresse. Kuigi keskmiselt kulus ühele külastusele u kaks tundi, oli ka neid olukordi, kus kontakt toimus terve päeva. Ühele külastusele kulus keskmisest rohkem aega juhul kui vabatahtlik oli inimesele abiks toimetustel väljaspool kodu, saatjaks meelelahutuslikel üritustel või kogukondlikel üritustel/tegevustes osalemisel (näiteks pereliikmete, sõprade külastus). Näiteks veetis üks vabatahtlik kliendiga järjest **kolmteist tundi** Maahommiku saate jaoks filmimisel. Oli ka vabatahtlike, kellel kulus kliendiga tegelemiseks rohkem aega, sest abistavaks tegevuseks oli hooldamine. Kõige lühemad kontaktid jäid mõne minuti piiresse, kontaktide sisuks oli sellisel juhul peamiselt telefonivestlused.

Vabatahtlike poolt osutatud abi: projekti eesmärgist lähtuvalt on vabatahtliku seltsilise ülesandeks seatud abivajajate emotsionaalse heaolu kasvatamine, sotsiaalse ilmajätuse vähendamine, abivajajatega suhtlemine ja nende toetamine. Pakutavate tegevuste sisuliseks eesmärgiks on kliendi aktiveerimine vastavalt tema võimetele. Kuigi sisuliselt on abistavad tegevused samad, mis pilootprojekti raames paika pandi, lisandus käesoleva projekti raames vabatahtlikele võimalus tegevusi läbi viia gruppides (nt osakondade kaupa projekti sotsiaalpartneriks olevates hooldekodudes).

Vabatahtlike poolt osutatud abi jaotub järgmiselt:

- seltsi pakkumine (vestlus, infovahetus, lugemine, käeline tegevus, aju stimuleerivad ja füüsilised harjutused);
- saatjaks olemine koduvälistes sotsiaalsetes tegevustes ning meelelahutuslikes tegevustes osalemisel (sh kultuuritarbimisel);
- abi lihtsamate kodutööde tegemisel, mida abisaaja üksi teha ei suudaks, aga koos toetajaga oleks kasvõi osaliselt võimeline tegema (nt poeskäigul toidukoti kandmine või teejuhiks olemine mäluhäiretega inimesele);
- abi vaimset ja emotsionaalset rahuldust pakkuvates tegevustes, nagu näiteks inimese mälestuste ja lugude jagamine, talletamine ning üksteiselt õppimine;
- gruppide tegevused (eelkõige hoolekandetasutustes ja päevakeskustes).

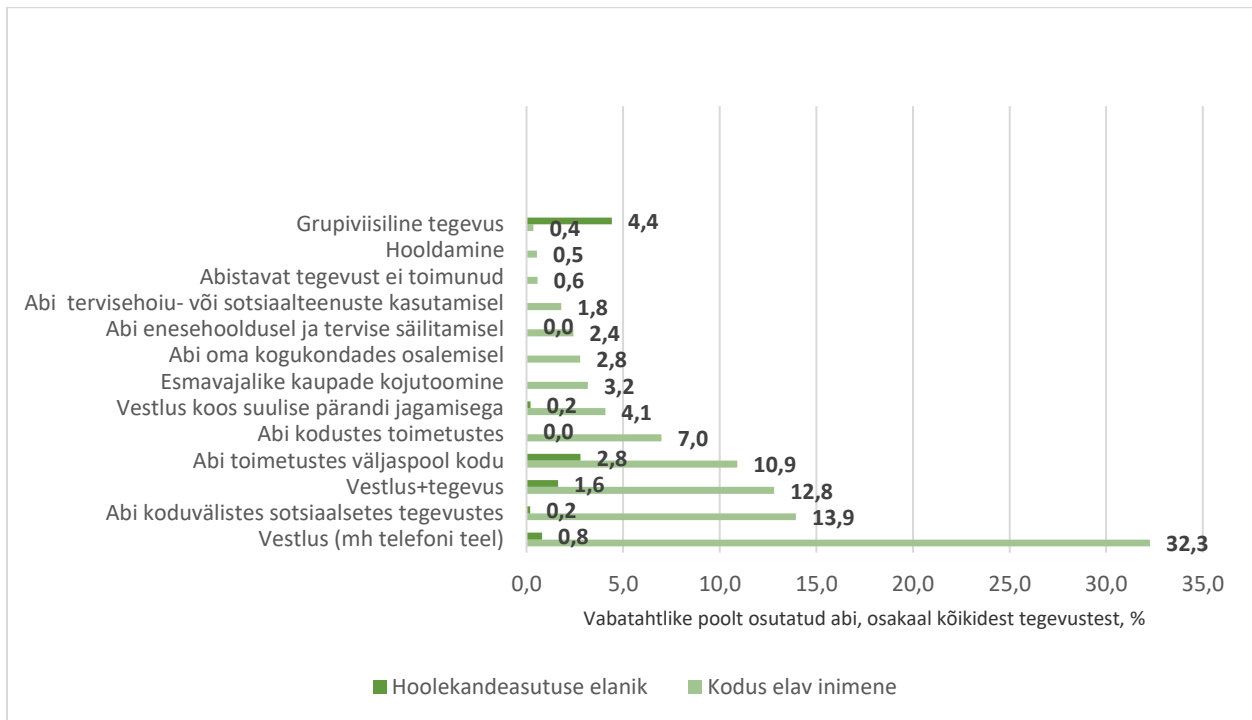
Vabatahtliku tegevus sõltus sellest, millist abi inimene ootas ning mil viisil ja määral sai vabatahtlik abi pakkuda. Tegevused lepidi kokku inimese ja seltsilise koostöö alguses. Vabatahtliku tegevust viidi suurel määral läbi abivajajate kodus (või hoolekandetasutuses), toetati ka väljaspool kodus asjaajamistest, sotsiaalsetes tegevustes ja meelelahutuslikel

üritustel osalemisel. Üks külastus võis sisaldada mitmeid erinevaid abistavaid tegevusi, alates lihtsast vestlusest lõpetades transpordiga eriarsti juurde või kogukonnaüritusele. Kõik need tegevused toetasid ühel või teisel moel abivajaja toimetulekut.

Kliendipäevikute sissekannete alusel jaotati vabatahtliku poolt osutatud abi 13 kategooriaks. Kokku loendati kliendipäevikute sissekannete alusel **6399** abistavat tegevust, millest osa osutati inimesele ka ühe kontakti käigus, nt käidi õues jalutamas ning pärast abistati ka majapidamistöodes. Või käidi saatjaks mitmesse ametiasutusse väljaspool kodu ning sisseostude tegemisel ja pärast sisseostude koju toimetamisel. Paarikümmel juhul kontaktile abistavat tegevust ei järgnenud, sest klient oli haige või polnud muudel põhjustel valmis vabatahtlikuga suhtlema. Hooldekodu elanikest klientidega abistava tegevuse läbiviimist võis piirata erakorraline üldine külastuskeeld COVID-19 leviku takistamiseks.

Kõige sagedamini seisnes vabatahtliku abi **inimliku toe pakkumises**: toetavas vestluses (mh ka telefoni teel), mis võis olla seotud ka mingi tegevusega (vt joonis 3). Enamasti loeti raamatuid ja ajalehti, vaadati telekat, tehti käsitööd, mängiti kaarte. Lisaks olid vabatahtlikud tihti seltsiks sünnipäevadel ning erinevate tähtpäevade tähistamisel. Omavahel jagati ka mälestusi, teadmisi ning õpetusi uuteks oskusteks. Mõnikord juhtus sedagi, et abivajaja läks omal initsiatiivil hoopis seltsilisele külla, et vestelda ja teha tegevusi. U **4.4% tegevustest moodustasid vabatahtlike poolt läbi viidud grupiviisilised tegevused hoolekandetasutuste elanikega** (nt Koeru hooldekodus toimusid külastused teraapiakoeraga, korraldati pannkoogipühapäevaid, toimus grupiviisiline vestlus ja kaardimäng).

Joonis 3. Vabatahtlike poolt osutatud abi erinevate tegevuste lõikes (osakaal kõikidest tegevustest, %)

Peale seltsi pakkumise aitasid vabatahtlikud abivajajatel osaleda **koduvälisest sotsiaalsetes tegevustes** (kontserdil, jalutamas linnas, marjul- ja seenelkäigul, loengutes, teatris) või osaleda kogukondlikes tegevustes (kirikus käimine, külastati perekonda või sõbrannasid, seltsiliste ja vabatahtlike ühisüritused, erinevatel eakatele suunatud kokkutulekutel). Palju käidi ka linnast väljas või teistes linnades väljasõitudel eluolu ja loodust nautimas. On põhjust oletada, et mudeli rakendamise jätkumisel ja suuremal kogukondade kaasamisel võib suurened ka kogukondlikes tegevustes osalemise osakaal. Samuti moodustavad vabatahtlikud seltsilised ja nende abivajajad projekti raames tegelikult omaette kogukonna. Seega on oluline, et projekti raames säiliks ja areneksid edasi võimalused seltskondlikeks üritusteks, mis tugevdavad läbi vahetu kontakti üle-eestiliselt vabatahtlike ja abivajajate võrgustikku. Seda vajadust väljendavad vabatahtlikud ka fookusgrupi intervjuudes (vt ptk 4.8).

Lisaks panid vabatahtlikud käed külge **erinevates majapidamis- ja aiatöodes**, olenevalt olukorrast **tehti töid üheskoos või tegi seltsiline toimetused inimese asemel** (enamasti selle tõttu, et inimese enesetunne või tervis oli tavalisest halvem või ülesanne ei olnudki enam abivajajale jõukohane). Mitmel juhul aitas vabatahtlik ka tehnikaga seonduvaid muresid lahendada (telefon, arvuti) või aitasid kodus keskkonnas arvuti teel vajalikke asju ajada (nt arveid maksta), tõstes sellega vähehaaval abivajaja digipädevusi. Kodustes tingimustes vajati abi ka **enesehooldusel**: mõõdeti vererõhku, lõigati juukseid, abistati hügieenitoimingutes, tehti koos võimlemisharjutusi, võeti ravimeid. Mõnel puhul oligi seltsiline **mingi aja hooldaja rollis** (seda tavaliselt abivajaja pereliikme palvel juhul kui pereliige ise ei saanud hooldada).

Väljaspool kodu olid vabatahtlikud inimese **saatjaks igapäevaeluks vajalike toimetuste tegemisel** - peamiselt, poes, apteegis, turul või juuksuris käimisel. Palju külastati ka raamatukogusid, et pärast oleks kodus tegevust lugemise näol. Samuti aitasid vabatahtlikud kalmistutel käia haudu korrastamas. Kliendipäevikutest joonistus välja ka näited, kus vabatahtlik tegutses olukordades, mis vajanuks sotsiaaltöötaja poolset sekkumist/abi (nt hooldekodude kohta info otsimine/jagamine).

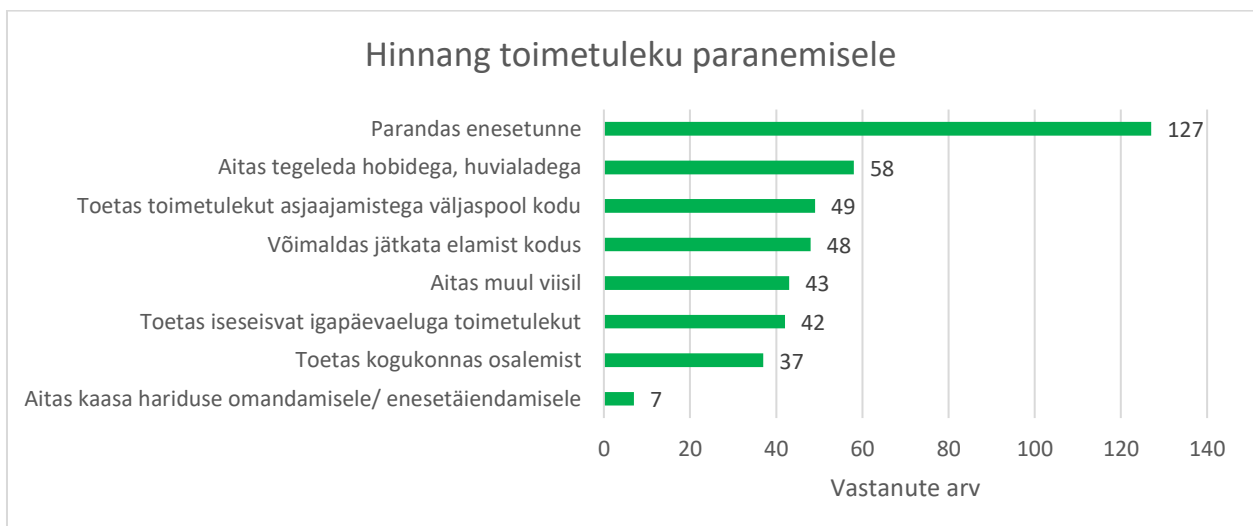
Vabatahtlike tegevustes oli ka **tegevusi, mis kuuluvad kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja ülesannete hulka** – näiteks pakuti transporti haiglas/perearstil/eriarstil/massaažis käimiseks. Samuti abistati inimest tervise- ja sotsiaalhoiuteenuste kättesaamisel ja kasutamisel, sh vahendati infot ja kontakte, käidi Invarus abivahendeid ostmas või rentimas. Võrreldes teiste tegevustega oli neid vähemuses, kuid on põhjust oletada, et vabatahtlikud katsid vajadusi, mille rahuldamiseks teenust ei osutata või tehakse viisil ja mahus, mis ei vasta inimeste vajadustele. Vabatahtlike eeliseks abivajaja silmis on mitteametlikum suhtlus, paindlikkus ning vabatahtlik jõuab sageli inimeseni kiiremini kui nt ametlik abistaja.

4.3. Vabatahtlike poolt osutatud abi tulemused

Ülevaade vabatahtlike poolt osutatud abi tulemustest toetub klientide tagasiside küsitluse käigus kogutud andmetele. Kokku vastas seisuga 31.10.22 136 inimest.

Abivajaja käest küsiti, **kuidas on vabatahtlik seltsiliste teenus parandanud tema toimetulekut**. Vastused kajastuvad alltoodud joonisel. Abivajaja võis oma arvamuse kirjeldamiseks valida mitu vastusevarianti korraga.

Joonis 4. Hinnangud toimetuleku paranemisele

93% vastanutest parandas vabatahtliku toetus enesetunnet. Kokku 67% (n=91) vastanutest leidsid, et seltsiline toetas nende toimetulekut eluliste asjaajamisega seotud tegevustes (kodus või väljaspool). 42% (n=58) abivajajatest märkisid, et vabatahtlik aitas tegeleda

hobidega, huvialadega. 35% vastajatest leidsid, et vabatahtliku tugi aitas neil muuhulgas jätkata ka kodus keskkonnas elamist.

Muul viisil aitamise alla on abivajajad (n=43) toonud erinevaid aspekte, nt hooldekodus olevale inimesele on toonud rõõmu ja vaheldust igapäevaellu, aga märgitud on ka jutuajamisi ja telefonivestlusi, mida oodatakse. Üks abivajaja on märkinud, et nemad on hakanud koos seltsilisega osalema kohtumistel teiste abivajajate ja vabatahtlikega.

Andmestik ei võimaldanud selget ülevaadet, kui paljud küsitlusele vastanutest olid hooldekandeaasutuse elanikud, **kuid 16 tuvastatud hooldekandeaasutuse elanikust 14 (nende seas nii hooldekodu elanikud kui ka erinevate erivajaduse(te)ga abivajajad) märkisid, et seltsiline parandas nende enesetunnet.** Vabades vastustes põhjendustele oma valikutes väljendub hooldekandeaasutuste elanike rõõm vabatahtliku seltsilise olemasolust ning vastastikusest koostööst:

„... on intellektipuudega ja elab kolmekesi hooldekandeaasutuse korteris. Mina sisustan vaba aega kui ajad mõlemale sobivad. Kuna nende aeg on väga sisustatud kuna sügisest käivad koolis ja tööl, on raske ühist aega leida. Kui saame kokku tahab... tikkida, kaarte mängida või töövihikut teha. Vestleme ka veidi ja ongi minupoolne osa. Alati ootab kokku saamist ja on õnnelik kui tikkida saab.”

„Olen hooldekodus. Seltsiline toob rõõmu ja vaheldust igapäevaellu. On tore kellegiga juttu rääkida, lauamänge mängida, meisterdada“

„...viibib hooldekodus ja on lamaja. Tänu seltsilisele on... saanud lahendada ristsõnu ja tutvuda uute raamatutega.“

Üks oma kodus elav abivajaja andis oma hinnangutele väga põhjaliku põhjenduse, mis ilmestab väga selgelt seda, kuidas vabatahtliku seltsilise olemasolu on positiivselt mõjutanud inimese maailmavaadet enda ja ümbritseva suhtes:

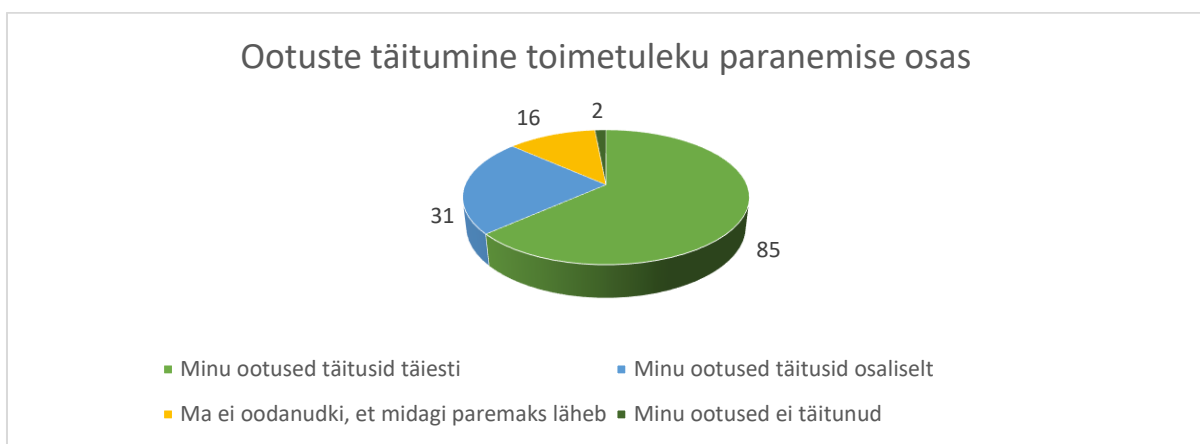
„Enesetunne on paranenud väga suurel määral. Paranenud on usk enesega toime tulla, sain julgust sõita bussiga, rulaator kaasas (varem ei julenud). See avardus mu vabaduse tunnet. Kindlasti palun abi tekikoti vahetamisel, sellega on mul raskusi. Asjaajamisega väljaspool kodu- rahaautomaadi kasutamine, post kauba toomine. Raamatud! Koos giidiga külastasime üldtuntud inimeste hauaplatse, kuulasime asjakohalist tagapõhja. Olen saanud tuttavamaks Rakvere linnaga. Võimaldanud jätkata elamist kodus keskkonnas - tunnan, et see võimalus on palju paranenud- targa, hea inimesega koos. Aidanud jõuda vajaliku teenuseni.....- ei ole väga julgenud nii palju tahta, aga vajaduse tekkimisel olen julgem abi paluma. Muul viisil - oleme käinud koos sööklas ja mulle laupäevaks-pühapäevaks sooja toitu koju toonud. Armas Ave on üllatanud mind omavalmistatud toitudega, saan aru, et ta teeb seda suure südamega.“

Tuleb arvestada, et hinnangud toimetulekule on subjektiivsed ja üks vabatahtlik seltsiline ei saagi mõjutada abivajaja kõiki elu tahke, kuid **vabatahtlikul seltsilisel on võimalus abivajajat võimendada oma eluga iseseisvamaks toimetulekuks.**

Ootused tegevustega liitumisel ja toimetuleku paranemisel olid abivajajatel erinevad, seda peegeldavad ka vastused, mis puudutavad esialgsete ootuste täitmist toimetuleku paranemise osas. **Ca 63% vastajatest (n=85) arvas, et ootused on täiesti täitunud.**

Kui abivajaja hindas, et teenus võimaldas jätkata elamist kodus, loetakse, et selle abivajaja puhul toimetulek paranes ja välditi ööpäevaringset institutsionaalset teenust. Selliseid hinnanguid oli kokku 44 (32%; n=136).

Joonis 5. Hinnangud ootuste täitumisele

Selgitusena (abivajajate poolt antud vabas vormis kommentaarid) öeldi peamiselt, et ootusi toimetuleku paranemisele seltsiliste tegevusega seoses ei olnudki. Selgitati ka, et ootusi ei olnud, sest ei teatud, mis laadi tegevusega tegemist on.

Osad abivajajad, kes on märkinud ootuste täielikku täitumist, on avaldanud ka arvamust, et suhtlus seltsilisega võiks olla tihedam kui üks kord nädalas (n=4).

Kaks abivajajat on öelnud, et ootused ei täitunud (ühel vajadus tubade koristamise järele).

Abivajajate poolt antud vabas vormis kommentaaridest oma ootuste hinnangule väljendub rahulolu võimalusest seltsilisega lihtsalt vestelda ja/või koos tegevusi teha (n=18). Tegevusteks peamiselt jalutuskäigud, mängude mängimine ja abistamine kodustes töödes. Oli vastajaid, kelle jaoks on seltsilisest saanud väga oluline inimene nende elus.

„Ei ole enam nii igav. Rõõm on koos käia jalutamas ja lauamänge mängida. Tore et seltsiline ka kodutöodes aitab.“

„Sain endale inimese, kellega vestelda, arutleda, argumenteerida ja positiivseid elamusi. Sain seltsilise, keda soovisin.“

„Ootan külla kui oma parimat sõbrannat.“

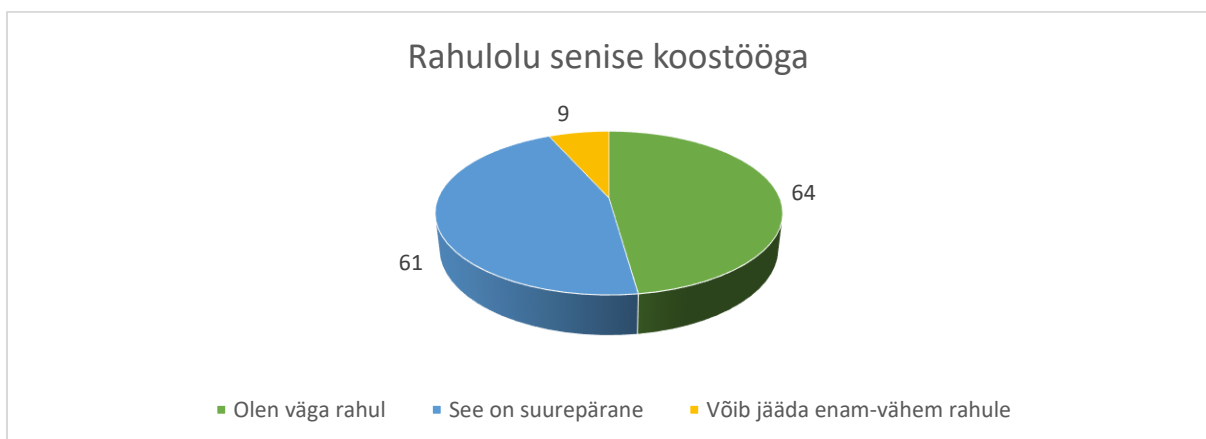
Ka ühe hooldekodu elaniku (lamaja patsient) jaoks täitis kõik ootused asjaolu, et seltsiline käis oma koeraga teda vaatamas ning vahepeal ristsõnu lahendamas:

„... ei olnud ootusi ja oli tore, et seltsiline teda külastas ka koos koeraga, see tegi tuju paremaks.“

Ootuste ja nende täitumise puhul on tegu dünaamiliste elementidega ning palju sõltub sellest, millises seisus abivajaja tajub ennast olevat. Abivajaja (tegevus) vajadused muutuvad ajas või on mõnel juhul jäänud seltsilise poolt ehk märkamata. Andmete põhjal võib öelda, et vabatahtlikelt oodatakse küll eelkõige suhtlemisvajaduse täitmist. Koostöö seltsilise ja abivajaja vahel on ootuste sõnastamise ning seejärel ka järk-järgulise täitmise juures kõige olulisem.

Abivajajad on hinnanud senist koostööd seltsilistega väga kõrgelt, 125 vastajat hindab seda suurepäraseks või väga heaks (ca 93%; n=136). Väike hulk abivajajaid (n=9) hindab senist koostööd rahuldavaks.

Joonis 6. Rahulolu senise koostööga

Selgitavad märkused avavad rahulolu määra veelgi rohkem:

„Hea tunne on, kui tead, et sul on keegi, kes hoolib! Seltsiline on mu parim kaaslane ja nõuandja.“

„Tore on teada, et iga nädal saab minusugune tubane inimene paar tundi mõnusalt suhelda ja oma rõõme ja muresid väljendada.“

„Mul on vedanud seltsilisega. Oleme teinud väga erinevaid asju koos - mere ääres jalutanud, aknaid pesnud, koristanud, süüa teinud, tegelenud aiandusega. Meil on seltsilisega väga hea ühtne arusaam asjadest ja alati toob (ta) rõõmu näole ja enesetunde paremaks“.

„Ei osanud arvatagi, et igapäevaelu nii värvikaks muutub“.

Üks selgitav märkus toob välja ka koostöö ja selle kokkulepete muutmise võimaluse olulisuse/vajaduse:

„Kui külastused muutusid liiga regulaarseks ja iga nädalaselt kohustuslikuks, siis see muutus häirivaks. Kui saime nii, et arutame läbi, millal kohtume ja vahe võis olla ka pikem, kui 1 nädal, siis hakkas kõik jälle toimima.“

Küsimusele „Mida tuleks Teie hinnangul muuta senise koostöö osas?“ avaldas selgitavate märkustega arvamust 26 abivajajat. Neist 8 väljendasid soovi tihendada senist koostööd vabatahtlikuga – rohkem tegevusi ja rohkem aega abivajaja jaoks:

„Võiks olla rohkem ja tihedamat suhtlust (hetkel 1 kord nädalas) Sooviks osaleda üritustel kinos, teatris.“

„Ma sooviksin saada rohkem nõuandeid, soovitusi ja tagasisidet, mida võiksin muuta kodustes tegemistes, et tuua ellu muutusi ja vaheldust.“

„Rohkem rääkida kui seni on seda ette võetud ja sellega tegeletud. Huvitavad ja põnevad elukogemused vajavad jagamist ja talletamist!“

„Kuna vabatahtlik elab kaugel ja käib bussiga, siis ta ei ole mulle alati kättesaadav, kui teda vajan.“

Kaks abivajajat, kes jäid koostööga enam-vähem rahule, põhjendasid oma vastust asjaoluga, et osapooltel on raske leida ühist vaba aega. Nende abivajajate puhul on tegu juba erihoolekande teenusel viibivate inimestega, kellel on olemas tugiisik või tegevusjuhendajad ning on tegevustega hõivatud.

Üldiselt joonistub küsitluses abivajajate (sh 7 hooldekodu elaniku) poolt antud vabadest vastustest välja järgnev – vabatahtliku seltsilise olemasolu on nende ellu toonud positiivsust, vaheldust, aidanud kaasa enesekindluse tõusule, suhtlemisoskuse püsimisele või arengule, avardanud maailmapilti. Neil on pigem minimaalsed ja realistlikud ootused vabatahtlikule. Juba toimivate suhete puhul on olulisel kohal pidev koostöö, et tegutseda saaks vastavalt abivajaja vajadustele (mh võib see tähendada ka osapoolte kokkuleppel kontakti lõpetamist). Oma kodudes elavad abivajajad hindavad kõrgelt seltsilise abikäsi kodustes töödes ja tegemistes.

Kokkuvõtlikult hindas 116 inimest, et nende toimetulek on paranenud alates teenusega liitumisest (ca 85%; n=136). Siinkohal on oluline märkida, et ka hooldekodudes olevate abivajajate puhul küsiti abivajaja hinnangut toimetuleku muutumise kohta.

18 inimest hindas, et nende toimetulek ei ole paranenud. Mõned vastajad on lisanud selgituse:

- *„Toimetulek ei ole paranenud, sest see pole seltsilise teha. Need küsimused on rohkem sotsiaaltöötajale, mitte seltsilisele.“*
- *„Tahaks rohkem kokku saada/ Võiks tihedam suhtlus olla/ Võiks olla rohkem kohtumisi (kolm abivajajat).“*
- *„Vabatahtlikke võiks olla rohkem, sest tegelikult on abivajajaid palju. Vabatahtlikkus on väga tänuväärne tegevus.“*

- „Rohkem rääkida kui seni on seda ette võetud ja sellega tegeletud. Huvitavad ja põnevad elukogemused vajavad jagamist ja talletamist! Ootused oleks, et olukord ja enesetunne paraneks, kui hooldekodus olemine oleks meeldivam, aga see on hetkel väga vastumeelt ja olukorraga on väga raske leppida.“

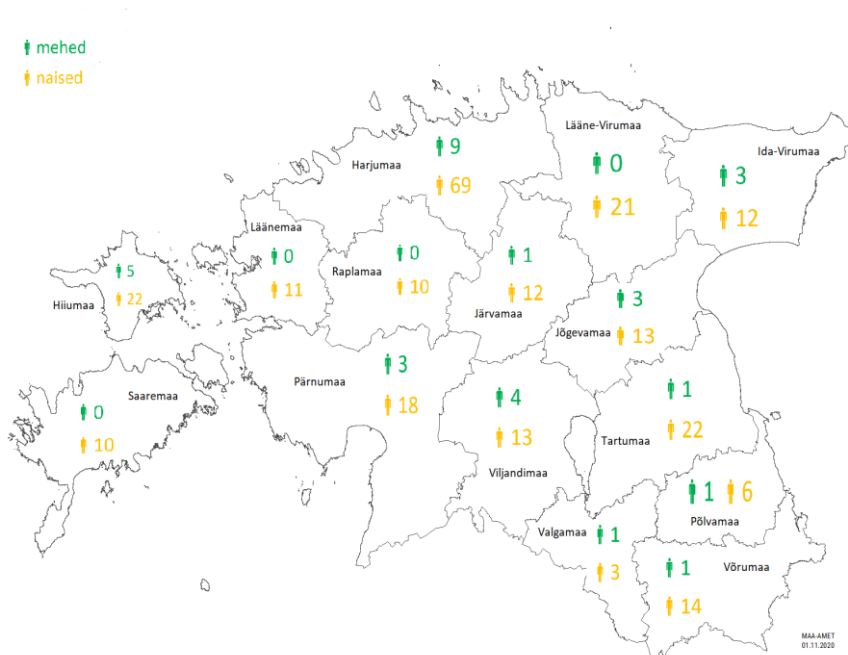
Selgitavad märkused näitavad, et toimetuleku paranemise hinnangut võivad mõjutada ka ootused, et suhtlemine ja kokkusaamised vabatahtliku seltsilisega oleksid sagedasemad.

44 abivajaja puhul toimetulek paranes ja vältiti ööpäevaringset institutsionaalset teenust, kellest 32 inimest on üle 70 aasta vanad. Vabatahtlike seltsiliste abiga on seega 32 70-aastast või vanemat inimest üle Eesti saanud jätkata elamist kodus.

4.4. Vabatahtlikud seltsilised

Seisuga 31.10.22 on tegevustega liitunud 288 vabatahtlikku seltsilist, sh 256 naist ja 32 meest. Seltsiliste jaotus maakonniti on toodud joonisel 7.

Joonis 7. Vabatahtlike seltsiliste soolis-vanuseline jaotus

Nagu jooniselt näha, on suurem enamus vabatahtlikest seltsilistest naised (87%). Seltsilisi on kõikides maakondades, kõige vähem Valgamaal nagu ka abivajajaid (see tuleneb asjaolust et Valgamaale asus eraldi koordinaator tegutsema 2022 aasta oktoobrist) Seltsilisi on kokku 53-st kohalikust omavalitsusest üle Eesti.

Vabatahtlik seltsiline on keskmiselt 53-aastane. See näitab, et sotsiaalvaldkonda on rohkem nõus panustama keskealine inimene. See võib olla seotud sotsiaalse küpsusega, mis on vajalik eakate ja erivajadustega inimeste toetamisel, aga ka ajakasutusega - laste kasvatamise kõrvalt on tekkinud rohkem aega.

Tabel 2. Vabatahtlike seltsiliste vanuseline jaotus

Vanus	Seltsilise arv
16-19	4
20-44	86
45-64	118
65+	80
Kokku	288

Tabelist on näha, et eakaid seltsilis (65+) on ca 30%, seega eakaaslaste aitamine on väga levinud praktika. Seda kinnitavad ka vabatahtlike seltsiliste fookusgrupi intervjuude tulemused - üheks argumendiks, miks abivajajaid aidatakse, on ka see, et kunagi, kui endal on abi vaja, loodetakse samuti vabatahtlikelt jt abi saada.

Vanusegrupis 20-30 on vabatahtlikke seltsilisi vähem, kokku 21 inimest. Projekti teavitustegevused ei ole olnud suunatud eraldi nooremale eagrupid, seetõttu on noorte osakaal seltsiliste hulgas jäänud ka väiksemaks. Uuel aruandeperioodil on siiski plaanis mitmetel koordinaatoritel käia tegevusi aktiivsemalt tutvustamas ka üldhariduskoolides ja kutsehariduskeskustes. Ka rõhutavad poliitikakujundajad noorte kaasamise vajalikkust vabatahtlikku tegevusse: "Mida nooremas eas inimesi on võimalik vabatahtliku tegevusega tutvustada, seda tõenäolisem on, et nad kasvavad sotsiaalselt kaasatud ja tegutsevateks täiskasvanuteks, kes annavad oma panuse Euroopa tulevikku. Tuleks soodustada selliseid algatusi nagu näiteks perekondlik vabatahtlik tegevus."² Sotsiaalvaldkonna kontekstist on oluline valdkonna maine toetamine ja tõstmine ühiskonnas.

Meestest on noorim seltsiline 18-aastane, vanim 89-aastane. Naiste hulgas on noorim seltsiline 17-aastane, vanim aga 96-aastane. See 96-aastane proua on ühtlasi ka abivajaja. Tema avaldas kindlat soovi olla ka vabatahtlik, oma soovi on ta põhjendanud nii: "Ise vabatahtlikelt seltsilistelt abi saades soovin suure tänutundega olla seltsiline hooldekodus neile, kes ise voodist välja ei saa. Kõige vähem, mis ma teha saan, on voodihaiged ära kuulata ja nendega suhelda. See on andmisrõõm, et olen kellelegi vajalik, et saan kellegi päeva natukenegi rõõmsamaks muuta."

Vabatahtlike seltsiliste rahvuslikku jaotust ei ole vabatahtlike käest küsitud andmete põhjal välja tuua, küll aga võib öelda, et eesti keelest erineva emakeelega seltsilisi on tegevustega liitunud väga vähe (sh 5 Eestis elavat türklast - nemad on seltsilised Tallinnas; ning mõned üksikud, kokku ca 20 vene keelt kõnelevat seltsilist Harjumaalt ja Ida-Virumaalt).

² Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Vabatahtlikud – Euroopa tulevikku kujundavad kodanikud“, 25.03.2021

4.5. Vabatahtliku ootused ja hinnang oma kogemusele projektis

Projekti vabatahtlike seltsilistega läbiviidud fookusgrupi intervjuudest selgus, et peamiselt motiveeris inimesi vabatahtlikuks seltsiliseks hakkama **soov aidata ja täita oma aega kasuliku tegevusega**. Sageli otsiti võimalust suhelda ja vaheldust oma igapäevaellu.

Vabatahtlike seltsiliste ootused projektile sõltusid peamiselt kolmest tegurist – varasemast vabatahtlikuks olemise kogemusest (negatiivne ja positiivne), mida seltsiline vabatahtlikuks olemisest teab ning vabatahtliku seltsilise häälestusest. Vabatahtlike seltsiliste seas kõige tihedamalt välja tulnud ja käesoleva mudeli rakendamise eesmärgist lähtuv **olulisim ootus on hea sobivus abivajajaga** (mh kontakti saavutamine, ühised jututeemad, väärtused jne). Intervjuudes esile tulnud ootust võib nimetada eesmärgipõhiseks – kas tulevane abivajaja soovib ning saab kaasa teha kõikides tegevustes/võimalustes, mida vabatahtlik seltsiline pakkuda tahab. **Nende kahe ootuse täitumise korral räägiti intervjuudes oma vabatahtliku seltsilise kogemusest eriti positiivselt**. Lisaks ootustele toodi välja ka erinevaid hirme seoses vabatahtlikuks seltsiliseks olemisega – nt ebakindlus oma rollis hakkamasaamisel, emotsionaalne toimetulek, kartused abivajaja ja tema elutingimuste suhtes. **Juhul kui varasemat vabatahtliku töö kogemust polnud ja/või esines selgeid hirme, mängis ootuste täitumisel olulist rolli koordinaatori eeltöö, selgitustöö ja toetus vabatahtlikule**. Koordinaatori roll ja selle olulisus vabatahtlike seltsiliste ootuste täitumisel tuli välja ka pilootprojekti lõppraportis. *“Ootuste täitumisele aitas kaasa see, et koordinaatorid pühendasid vabatahtlike ja kliendi kokku viimisele piisavalt tähelepanu - uuriti nii kliendi vajadusi kui vabatahtliku soove ja püüti viimast ette valmistada.”³*

Eelmises lõigus väljatoodu põhjal saab järeldada ilmselget – täitunud või täitumata ootused mõjutavad vabatahtliku seltsilise hinnangut oma kogemusele. Üldiselt kujundas, lisaks ootuste täitumisele, hinnangut ka vabatahtlikuks olemise perioodil kogetu: tegutsemine ja progress (või tagasilöögid) abivajajaga; koordinaatori ja teiste vabatahtlike poolne toetus; muud vabatahtliku seltsilise isiklikus elus toimunud sündmused; andmebaasi, paberimajanduse jms bürokraatiaga tegelemine; projekti korraldustiimiga kokkupuuted. Suurem osa intervjuueeritavatest hindas oma kogemust pigem positiivseks. Muuhulgas väljendus see ka jaatavates vastustes küsimusele “Kas soovitaksid vabatahtliku tööd oma tuttavale?” “Kas ja kuidas on Teie soov vabatahtlikuna tegutseda muutunud?” ning **osalejate soovis projektis vabatahtlikuna kas jätkata või võtta endale abivajajaid juurde**. Negatiivseid hinnanguid kajastus intervjuudes vähe. Samas on siinkohal oluline välja tuua ühe käesolevas projektis osaleva vabatahtliku seltsilise tugevalt negatiivne hinnang: *“Minule on juurde toonud*

---

³ Pilootprojekti lõppraporti lisa nr 13, autor Karin Kiis 16.05.2020 http://www.seltsilised.ee/wp-content/uploads/Vabatahtlike-kaasamine-hoolekande_raporti-lisa-13_v-1.pdf

kohustusi ning ei ole vastavalt loodetule organisatsiooni alla lihtsam teha vaid pigem stressirohkem on kogu aeg aruandeid meeles pidada ja tabeleid täita, edaspidi teen ilmselt omal käel". Rahulolematus andmebaaside, tabelite täitmise ja muu bürokraatia osas väljendus kergelt ka klientide tagasiside küsitlus. Varasemalt on n-ö pabermajanduse probleem vabatahtlike seas välja tulnud ka pilootprojekti. Probleemi on sisuliselt käsitletud käesoleva raporti peatükis 3.7.

4.6. Vabatahtliku kogemuse mõju vabatahtliku vaatest

Saamaks ülevaadet vabatahtliku kogemuse mõjust vabatahtlikule ja tema elule, esitati neile fookusgrupi intervjuude käigus küsimus: *"Kuidas on vabatahtlik tegevus mõjutanud Teie igapäevast elu?"*. Kogemuse mõju mõistmine aitab edaspidi uusi vabatahtlike paremini ette valmistada ja vajadusel toetada, et vabatahtlikul säiliks sisemine motivatsioon seltsilise ülesandeid täita.

Intervjuudest selgus, et vabatahtliku tegevuse mõju seltsilisele on väga mitmekülgne, sisaldades praktilist kasu, perspektiivide muutust, isiklikku arengut, eduelamust ja vastastikust abistamist. Kuigi suuresti hindavad intervjuueeritavad oma kogemuse mõju pigem positiivseks, ei jäänud käsitlemata ka **negatiivsed küljed**, mille hulka kuulus tavaliselt just **mõju emotsionaalsele tervisele, ajaplaneerimise keerukus ja kohustuse tunne**.

Isiklik praktiline kasu tuli välja kahest intervjuust, kus vabatahtlikud said seltsilisena tegutsedes sisendit oma ülikooli õpinguteks: *"Olen saanud vabatahtliku tegemisi oma ülikoolitöös ära kasutada"* (VT); *"Mina olen saanud ülikoolis ühe aine arvestatud, kuna olen vabatahtlik seltsiline. See on veel täiesti lisa boonuse eelõeldule ja tõenäoliselt toob see boonuse meie ridadesse ka uusi inimesi. Õpin sotsiaaltööd ja see teema on mulle väga oluline."* (VT). Ühe vabatahtliku jaoks on projektis osalemine algatanud uusi asju. Ühe teise vabatahtliku jaoks andis projektis osalemine hea võimaluse sisse elada uude elukohta ning saada uusi tutvusi – nüüdseks vabatahtlikul endal uues elukohas julgem ja kindlam tunne.

Isiklikust praktilisest kasust palju olulisem oli vabatahtlike jaoks **vastastikune kasu ja mõistmine, et abivajajate elukogemus on ressurss**. Toodi näiteid, kus suhtlemisvajadus saab mõlemapoolselt rahuldust. Vabatahtlikule seltsilisele on abivajaja andnud nõu hoidiste tegemise osas. Seltsilise oskused ja teadmised on aidanud abivajajal kirjutada oma elulugu.

Tähendusrikka kontakti loomise võimalus või tunne, et ollakse vajalik (eduelamus). Intervjuudes räägiti mitmeid lugusid sellest, kuidas seltsiline ise saab suurt ja väikest rõõmu sellest, et aitab kedagi (toe ja abi pakkumine, kodu- ja aiatööd). Märksõnadeks on ka andmise- ja saavutusrõõm, vajalikuks olemise tunne, kuuluvustunne. Toodi näited mitmest olukorrast, kus abivajaja on muutunud toimevõimekamaks (inimene on lõpuks olnud nõus arsti juurde minema, poekülastused vms). Mitmed vabatahtlikud on saanud tunnustust teistelt vabatahtlikelt, oma lastelt ning tuge perekonnalt.

Isiklik areng – Vabatahtlik töö on seltsilistes parandanud eelkõige interpersonaalseid oskusi: suhtlemist, kuulamist, enesekehtestamist ja läbirääkimist. Suur osa vabatahtlikest mainis ka **ajaplaneerimise oskuse** tugevat arengut. Vabatahtlikele on juurde tulnud enesekindlus, uusi teadmised, oskuseid ja kogemusi. Olulisel kohal on ka muutus inimesena: “... Aga ta on muutnud mind ennast, kui enne oli minu jaoks kõik must ja valge, õige ja vale, siis tänu vabatahtlikule tööle olen muutunud ise palju tolerantsemaks, mõistvamaks, aga ka sõbralikumaks.” (VT)

Viimase suurema mõjuna tuleb välja vabatahtlike seltsiliste **perspektiivide/stigmade muutus** – need muutused puudutavad eelkõige suhtumist eakatesse, hooldekodudesse, vabatahtliku enda elu, vabatahtliku töö kuvandist teiste seas. Seltsiline on hakanud rohkem märkama eakaid ja üksikuid abivajajaid meie ümber. Toodi välja ka mõtte, et kõik eakad polegi minevikus kinni, vaid soovivad aru saada ka praegusel ajal toimuvast. Ka hooldekodu ümber eksisteeriv negatiivne kuvand on vähemalt ühe seltsilise jaoks kummutatud. Abivajaja elukogemus ja teistsugused perspektiivid on aidanud näha elu teisest küljest ning ühe seltsilise suust kostus järgnev lause: “Seebikad enam ei huvita, vabatahtliku seltsilise töö on palju põnevam! Seebikad ei huvita enam üldse!” (VT)

4.7. Vabatahtlikuna tegutsemise käigus kogetud probleemid

Probleemide kaardistamine aitab näha riskikohti ning ka potentsiaalseid võimalusi nende lahendamiseks. Vabatahtlike seltsiliste murekohad jagunesid nelja kategooriasse, mis oma sisult tulid välja ka pilootprojekti aruandes. Allpool on kategooriad järjestatud esinemissageduse alusel, juurde lisatud ka täpsemalt välja toodud probleemid. Suurel osal juhtudes on vabatahtlikud suutnud probleemidele leida lahendused omal käel või koostöös abivajajaga, teiste seltsilistega, koordinaatoriga.

Kõige sagedamini vabatahtlike seltsiliste välja toodud probleemide klaster on seotud **abivajaja tervis, suhtumise või käitumise iseärasustega ja nendega tegelemisega**. Sinna hulka kuuluvad nt seltsitava vaimsed (dementsus, depressioon), füüsilised (kehv kuulmine, vähene liikuvus, kiirelt halvenenud tervis) ja emotsionaalsed (nt lein) probleemid. Mõnel korral mainiti ka suitsetamist. Lisaks toodi välja olukord, kus seltsitava käitumine kas on või tajutakse ahistavalt/negatiivselt. Mõni abivajaja pole ka eriti jutukas olnud, millest tulenevalt on toe pakkumine keeruline.

Teise kategooriasse kuuluvad **probleemid, mis võivad pärssida koostööd seltsilise ja abivajaja vahel**. Need on tihti just seltsilise ja abivajaja omavahelise suhtlemise ja toimetamisega seotud teemad. Kõige tihedamalt toodi välja ajaplaneerimisega seonduv: ajanappus, ajagraafikute klapitamine (seda eriti juhul kui abivajaja elab hooldekodus). Mõjutasid ka seltsitava probleemsed peresuhted, milles vabatahtlik seltsiline võib sattuda vahendajaks või ka probleemi põhjuseks. Siia kategooriasse kuulub ka vabatahtliku seltsilise ärakasutamine (abistatava või abistatava perekonnaliikmete poolt). Siin on olulisel kohal

vastastikuste ootuste sõnastamine (hea tahte kokkulepete tegemine), et edaspidi vähendada intervjuudes kirjeldatud olukordi, kus abivajajal on teistmoodi ootused või on hoopis umbusklik vabatahtliku seltsilise suhtes. Ühes fookusgrupi intervjuus kirjeldati olukorda, kus abivajajale tekitati probleeme, mis segasid abivajaja elu ja vabatahtliku seltsilise tööd:

“Meil probleem, et võtmed on talt ära võetud ja telefoninumbrid ära võetud. Ennem olid tal kaustikuga kõik laual olemas ja ühel hetkel oli leht välja rebitud ja siis lõpuks ei olnud enam kaustikut. Tal ei ole nüüd isegi enam minu numbrit. Ta ootabki pingsalt telefonikõnesid. See on nagu see mure, mis mina muretsen. Omavahel meil muresid ei ole.” (VT)

Kolmanda probleemide ringi moodustavad **vabatahtliku seltsilise isiklikud (mh tajutud) probleemid**. Loomulikult mõjutavad need probleemid ka koostööd abivajajaga, seltsi või abi pakkumist. Konkreetselt isikliku elu probleemide all mainiti peresuhete muutumist, muude suurte elusündmuste toimumine. Välja toodi ka varasemad kehvad kogemused vabatahtlikuks seltsiliseks olemisega (väljaspool projekti) või kehvad kogemused olemasoleva abivajajaga, mõjutavad oluliselt seltsilise meelsust. Osad vabatahtlikud tundsid, et on “üle oma varju hüpanud” ehk võtnud omale liiga palju abivajajaid (mh ühekordseid tegevusi).

Viimasesse probleemide ringi on kokku pandud vabatahtlike ja abivajajate omavahelist koostööd mõjutavad välised tegurid. **Vabatahtlike töö korralduse juures kurdeti selle üle, et projektis on nende jaoks liiga palju bürokraatiat**. Lisaks on abivajajad bürokraatia osas umbusaldavad, mille tõttu ei julgeta välja anda projekti raames vajalikke andmeid. Ühes fookusgrupi intervjuus selgus, et maakondade koordinaatorid jagavad erinevat infot. See on probleemkoht, millega tuleb kindlasti edaspidi tegeleda, sest koordinaatori roll projektis on äärmiselt oluline. Veebikeskkond ja andmebaas pole kohati kasutajasõbralikud. **Koostöö sotsiaalpartneritega, vabatahtlike kaasajatega** – toodi välja probleemseid olukordi, milles üheks asjaosaliseks on KOV'i sotsiaaltöötaja. Hooldekodude puhul on peamiseks probleemiks nimetatud varasemalt COVID-19 tõttu kehtestatud kodukorda või üldiselt päevakava ja selle pigem vähene paindlikkus.

4.8. Vabatahtliku ootused toetusele ja ettepanekud

Vabatahtlike ettepanekute ja ootustega arvestamine (ja kasutusele võtmine) on mudeli eesmärgipäraseks rakendamiseks ja arendamiseks üks efektiivsemaid viise. *“Mida võiksite vabatahtlike tegevuse korraldamise juures muuta?”* Selle küsimuse abil tuli vabatahtlike seltsiliste fookusgrupi intervjuudest välja suur hulk ettepanekuid ja ootusi, mis on aruande raames võetud kokku 6 kategooriasse, juurde lisatud täpsustusi või näiteid intervjuudest.

Vabatahtlike tegevuse korraldus – Soovitakse abivajajaga tegevuste läbiviimiseks nt SÄRTS⁴töövihikuid või koostöös koordinaatori ja kohalike ühendustega organiseeritud siseruume. Käidi välja idee, et võiks olemas olla käitumisjuhend ekstreemolukordadeks (nt kui abivajaja leitakse korterist surnuna vms). Tõsta vastastikku teadlikkust inimeste taustast – nii seltsilisel seltsitava omast kui vastupidi. Parandada veebikeskkonna mugavust ja kasutajasõbralikkust. Uuendamist ja arendamist vajab ka projekti aruandluse raames tehtav kuue kuu küsimustik, mis on ühe vabatahtliku sõnul: “...kuue kuu küsimustik eakale on keeruline ja jätab tunde nagu ma poleks hakkama saanud, kuna minu eakad ei ole oma käitumises midagi muutnud.” (VT)

Koostöö sotsiaalpartneritega – Mudeli rakendamise edenedes on ka vabatahtlike seas hakatud rohkem mõtlema ja tajuma vajadust paremale koostööle olemasolevat sotsiaalpartneritega. Soovitakse paremat koostööd valla spetsialistidega, hooldekodude juhatajatega. Tõstatati küsimus sellest, kas abivajajad oskavad adekvaatselt vastata oma tervise seonduvatele küsimustele. Sellest tulenevalt nähti võimalust koostööks perearstide ja -õdedega. Lisaks võiks ühe vabatahtliku hinnangul kaasata pereõdesid ja Päästeametit, et õpetada abivajajaid hädaolukordades paremini ennast aitama (kuidas kodu ohutumaks muuta jne). Koostöös vastavate sotsiaalpartneritega nähakse ka võimalust korraldada kriisilukordi käsitlev kohtumine abivajajatele. **Olulise narratiivina joonistub nendest ettepanekutest välja just vabatahtlike seltsiliste soov õpetada abivajajaid ise toime tulema.**

Üritused - Seltsiliste jaoks on olulisel kohal võimalus vahetada kogemusi, seda nii oma piirkonna vabatahtlikega kui väljaspool. Intervjuudest selgus, et osades maakondades on juba toimivad seltsiliste kohvikud või kogemuskohvikud, kuid selliseid võimalused peaksid ühtsustuma ja laienema üle Eesti. Soovitakse rohkem üritusi, kuhu muuhulgas on lisaks vabatahtlikele kaasatud ka abivajajad. Abivajajad ei peaks mitte ainult olema kaasatud, vaid arvestaks ka nende erivajadustega – tehti ettepanek minna teatritesse, kus korraldatakse etendusi puuetega inimestele: “Meie oleme arutanud, et tahaksime käia kutselises teatris, aga kahekesi ei lähe. Et võiks äkki ühisürituse väljasõidu näol teha. Estoniasse või Draamateatrisse või. Ugala teeb odavalt puuetega inimestele etendusi, et võib olla midagi sellist külastada.” (VT) Muuhulgas mainiti ka nt ühist aastalõpusündmust ja tahet minna ekskursionile hooldekodusse.

Toetus – Vabatahtlikud soovivad projekti raames nii materiaalselt kui psühholoogilist/emotsionaalset toetust. Materiaalse toetuse juures oodatakse veidi suuremat sõidukompensatsiooni ning lühemat mainitud kompensatsiooni tagasimakse perioodi. Emotsionaalse ja psühholoogilise tervise toetuseks oodatakse rohkem positiivsust, konstruktiivset tagasisidet ja kiitmist. Võimalusel organiseerida psühholoogilise nõustamise võimalus vabatahtlikele. Mitmel korral toodi välja, et algajad vabatahtlikud seltsilised vajavad

---

⁴ Anu Jonks ja Tiina Tambaumi poolt loodud [töövihik](#), mis on mõeldud täiskasvanutele lahendamiseks koos vanemate inimestega

rohkem tuge koordinaatoritelt protsessi alguses nii organisatoorse kui psühholoogilise ettevalmistuse koha pealt. Küll aga võiks kindlasti säilida võimalus konsulteerida koordinaatoriga kogu protsessi vältel.

Koolitustega seotud ettepanekud – Intervjuudes toodi välja koolitusvajadus järgnevatel teemadel: dementsus, enesehoid, suhtlemisoskus, lühike esmaabi kursus, vaimne ettevalmistus, vabatahtliku baaskursuse kordamise võimalus. Mainiti ka digipädevuskoolitust. On olemas vajadus tõsta teadlikkust erinevatest geriaatrilistest sündroomidest ja haigustest. Soovitakse ka omandada oskust suunata abivajajat ise ennast aitama või korrigeerima. Võiks olla olemas võimalus osaleda koolitusel nt Zoom'i või muu sarnase videoplatvormi kaudu. Lisaks kõigele muule soovitakse, et koolitustel, üritustel, kokusaamistel ja küsitlustes osalemine oleks vabatahtlik.

Teavitustöö ja uute vabatahtlike/abivajajate leidmine – Selle kategooria võib kokku võtta lausega parema kommunikatsiooni organiseerimine ja teostamine nii potentsiaalsete abivajajate kui ka uute vabatahtlike leidmise suunal. Käidi välja ideid, kuidas vabatahtliku töö ja selle tegija usaldusväarsust tõsta. Nt laialdasemalt levitada teadmist, et seltsiliseks saab ainult peale taustakontrolli läbimist. Või luua registreeritu vabatahtliku abistaja eraldusmärk/töötõend. Üldiselt tajuvad vabatahtlikud vajadust tugevama positiivse kampaania järele – seda just eriti potentsiaalsete abivajajate seas. Potentsiaalsete abivajajate leidmiseks pakuti välja idee kaardistada oma piirkonna hooldekodud, rohkem osaleda sihtgruppidega seotud üritustel. Vabatahtlike seltsiliste leidmise kohta nähakse ka ülikoolides sotsiaaltööd õppivate üliõpilaste seast. Tõstatati ka küsimus, kuidas seda suunata rohkem kogukonna poole – kogukonda nähakse kui abivajajate nägijat ning seltsilistele suunajat. Selline arusaam omakorda kinnitab käesoleva mudeli kogukonna tasandi vajalikkust ning projekti ajalisel raamistikus on õige aeg hakata kaasama kogukondi.

5. Järeldused ja ettepanekud

1. Vabatahtlikud seltsilised on hoolekandes vajalikud

Seltsilised aitavad kaasa abivajajate elukvaliteedi tõstmisele, sealhulgas sotsiaalse tervise hoidmisele ning laiemalt hoolekande ennetustööle. Järeldust toetavad vaheraporti peatükis 3.3 välja toodud klientide tagasiside küsitluse analüüsi tulemused. Rahulolu seltsilise (koos)tööga on kõrge (93% vastanutest) ning enesetunne oluliselt paranenud nii kodus elavate kui hoolekandeesutuste klientide seas. Lisaks on vähemalt **44 inimest** seltsilise tegevuse abil saanud jätkata kodustes tingimustes elamist. Elukvaliteedi tõus avaldub läbi väikeste tegevuste tulemuse pikema aja peale.

Vabatahtliku seltsilise roll aitab olla ühiskonnas aktiivne, vajalik ja on ideaalne võimalus teadlikult eakate sidustamiseks ühiskonnas. Vaheraporti peatükis 3.6 kirjeldati vabatahtliku tegevuse mõju seltsilise elule. Fookusgrupi intervjuudest toodi välja vabatahtlike jaoks olulisena saamise ja andmise rõõm, tunne vajalikuks olemisest ning eduelamus abivajaja

edasiminekutest, mh oli tegelikult mõni abivajaja aktiivsem pool ning viis seltsilise erinevatele (kogukondlikele ja meelelahutus) üritustele. Inimesena uuesti aktiveerununa kirjeldas ennast fookusgruupiintervjuudes üks vabatahtlik nii: *“Seebikad enam ei huvita, vabatahtliku seltsilise töö on palju põnevam! Seebikad ei huvita enam üldse!”* (VT). Tubasest eakast sai läbi vabatahtliku töö eneseteadlikum ja aktiivsem ühiskonna liige.

Kliendipäeviku ja tagasiside küsitluse analüüs toob analoogselt pilootprojektiga välja, et **seltsiliste tegevus võimaldab vajadusel täiendada kohaliku omavalitsuse teenuse** (nt koduteenus, transporditeenus, isikliku abistaja teenus) raames osutatavat abi või tulla lähedasele ajutiselt appi, kui inimese abivajadus ootamatult teatud elumuutuste korral kasvab. Vabatahtlike poolt on märkamine ning sellest tulenevalt sekkumine ja abi abivajajale kiiremini kättesaadav. Vabatahtlikul on rohkem võimalusi märgata inimese abivajadust ning anda sellest teada sotsiaaltöötajale, kergendades sellega omavalitsuse koormust ennetustöö tegemisel. Selline vabatahtlike abi ja avaholdusteenuste kombineerimine võimaldab ennetada või edasi lükata inimeste sattumist ööpäevaringsele hooldusele (**32%; abivajajate enda hinnangul**), mis on oluliselt kallim nii teenust kasutava inimese kui kohaliku omavalitsuse/riigi jaoks. Samas on väga oluline mõista, et vabatahtlikul abil on omad piirid nii oskuste, aja kui vastutuse osas ja kestliku muutuse tarvis abivajaja kui ka hoolekandeteenuse osas on vajalik järjepidev ja toimiv koostöö piirkonna koordinaatori, vabatahtlike seltsiliste ja omavalitsuse sotsiaaltöötaja vahel.

2. Vabatahtlike kaasamine eeldab kaasajatelt paindlikkust ja individuaalset lähenemist

Vabatahtliku **seltsilise ja abivajaja suhe toob parimad tulemused, kui ootused teineteisele sobivad**. Vabatahtlike ootused ja hinnang oma kogemusele seltsilisenä olid kõige positiivsemad juhu, kui vabatahtliku võimalused ja abivajaja vajadused täiendasid teineteist. Siinjuures on koordinaatori roll ja eeltöö väga oluline - koordinaator on teadlik seltsiliste võimalustest, soovidest ja abivajajate ootustest. Lisaks aitab vastastikust suhet reguleerida hea tahte kokkulepe, mille puhul on lisaks oluline osapooltele teadmine, et kokkulepet on võimalik muuta vastavalt vajadustele. Eraldi järelalusena saab välja tuua asjaolu, et koordinaatori rolli kriitilise olulisuse tõttu peaks koordinaatorile jääma hallata pigem väiksem piirkond.

Hoolekandeesutustelt oodatakse suuremat proaktiivsust - hoolekandeesutuste töötajatel (nt tegevusjuhendajad) on teadmine abivajajatest ning nende vajadustest ja võimalus võtta ühendust vastava piirkonna seltsiliste koordinaatoriga. Efektivsemaks ning jätkusuutlikumaks vabatahtliku seltsilise mudeli rakendamiseks hoolekandeesutuses saab paindlikkust ja abivajajate ootuste täitumist luua koostöös hoolekandeesutuse poolse esindaja, piirkondliku koordinaatori ja seltsilisega.

3. Vabatahtlikud seltsilised vajavad tugisüsteemi: ettevalmistust ja toetust tegevuse käigus, tunnustamist, motivatsioonisüsteemi, samuti tuleb tõhustada seltsilise tegevusega seotud kulude (sõidukulud) hüvitamist

Sissejuhatav koolitus on oluline. Ettevalmistus aitab seltsilistel mõista nende rolli ja tegutsemise piire. Tegevuste käigus puutume tihti kokku sotsiaalpartnerite või lähedaste kartusega, et vabatahtlik kasutab abivajajaid ära. Tegelik kogemus näitab pigem seda, et

abivajaja soovid võivad algselt kokkulepitust suuremaks kasvada ja/või abivajaja olukord/tervis halveneda ning sellisel juhul on vabatahtlikul oluline teada, kuidas vajadusel piire seada ja kust vajadusel abi küsida, kui ise aidata ei saa.

Omavahelised klubilised tegevused, seminarid, teemade käsitlemine kohtadel - klubilised tegevused tugevdavad seltsiliste võrgustikus olevaid suhteid läbi kogemuste jagamise võimaluse ja infovahetuse, **olles seega eriti väärtuslik ruum algajale vabatahtlikule.** Nendesse tegevustesse soovivad seltsilised varasemast rohkem kaasata ka abivajajaid (nii osalejate kui tegevuse korraldajatena), mh võib see parandada ja ühtlustada ka edaspidist üldist koostöö tegemist abivajajate ja seltsiliste vahel (ja arendada mudeli iseseisvat toimimist). Jätkukoolituste ja seminaride teemadena on vabatahtlike seas kerkinud vajadus teadlikkusest erinevatest geriaatrilistest sündroomidest ja haigustest. Soovitakse ka omandada oskust suunata abivajajat ise ennast aitama või korrigeerima. Nii nagu igale teisele inimesega töötavale isikule, on ka seltsilistele vajalik enesehoiu teemaline koolitus/seminar. Sissejuhatavale koolitusele järel on oluline jätkata (**mh eriti just alustavale vabatahtlikule**) vabatahtlikele regulaarsete koolitusvõimaluste pakkumisega.

Kuna vabatahtlikud panustavad oma vabast ajast ja palka saamata on väga oluline pakkuda neile motivatsioonitegevusi, milleks kahtlematult ka ühised klubilised kohtumised, väljasõidud on. Samas tuleb motivatsiooni teemaga pidevalt tegeleda. **Selle kõrval on sama oluline vabatahtlike seltsiliste tunnustamine** ja seda nii kohalikul tasandil kui üle-riigiliselt. Tunnustust pakub ka seltsiliste lugude esitlemine, tunnustatud inimeste, omavalitsus või riigi tasandi juhtide positiivsed sõnavõttud seltsiliste tegevuse osas. Keeruliste probleemide puhul on oluline **supervisiooni tagamine seltsilistele,** näiteks olukordades, kus lähedased või abivajaja hakkavad alusetult seltsilist süüdistama.

Fookusgruppide analüüsist tuleb välja **vabatahtlike rahulolematuse tänase sõidukulu hüvitamise süsteemiga.** Sõidukulude aruanne saadetakse esmalt koordinaatorile kontrollimiseks, seejärel projekti assistendile ja edasi raamatupidajale, kes teostab nii kontrolli kui ka väljamakse. Selline keskne üle-eestiline süsteem tekitab suure halduskoormuse, väljamaksete tegemine ei ole paindlik ja operatiivne. Samuti eeldab sõidukulude aruande täitmine head arvutikasutusoskust, mis on osadele eakamatele seltsilistele väljakutse. Oluline on sellisel juhul koordinaatori poolne tugi ja juhendamine.

Edaspidi on sõidukulude kompenseerimine mõistlikum viia kohaliku omavalitsuse tasandile. Selleks on vajalik kohaliku omavalitsuse poolne toetav seadusloome.

4. Laiem vabatahtlike seltsiliste kaasamine hoolekandesse vajab senisest paremat koostööd riigi, omavalitsuste, sotsiaalpartnerite, kogukondade vahel.

Nii pilootprojekti kui ka mudeli üle-eestilise rakendamise tulemuste põhjal saame kinnitada, et seltsiliste tegevus toimib. Analüüs toob selgelt välja, et seltsiliste tegevuse tulemusena eakate ja erivajadustega inimeste elukvaliteet paraneb ning kõrvalejätetus ühiskonnast väheneb. Oma sisult sobitub seltsiliste tegevus hoolekandeteenuste juurde ühelt poolt inimese sotsiaalse tervise toetajana ja teisalt ennetustegevusega. Parim tulemus seltsiliste tööst avaldub piirkondades, kus on tugev piirkonna koordinaatori, seltsiliste, omavalitsuse ja sotsiaalpartnerite omavaheline koostöö.

Kitsaskohad on seotud **mudeli tehnilise rakendamisega ja ühiskonnas valitsevate hoiakutega.**

Seltsiliste kaasamine **eeldab piirkonnas pühendunud, täisajaga koordinaatorit, kes tugineb võrgustikutööle.** Mudeli jätkamiseks on ülioluline, et koordinaatorite struktuur jätkab ka peale mudeli rakendamist ja koostöös omavalitsuste ja sotsiaalministeeriumiga leitakse võimalused piirkonna koordinaatori tasustamiseks. Tänapäevane mudeli rakendamise kogemus näitab, et osalise ajaga koordinaator ei suuda piirkonnas talle pandud ootusi täita ja seda eelkõige lihtsalt liiga suure töömahu tõttu. Osalise ajaga töötamisel jääb alati õhku ka risk, kas koordinaatori tegevus seatakse koordinaatori poolt prioriteediks.

Meie tänapäevane mudeli rakendamise kogemus näitab ka, et maakondlik koordinaator ei ole tihti piisav (seda just suurtes maakondades), võrgustikku peaks kuuluma maakonnast mitu koordinaatorit, et oleks võimalus sisulist tööd abivajajate ja seltsilistega teha; ideaalis 2-3 KOV peale üks koordinaator. Suurtes linnades nagu Tallinn, Tartu peaks olema vähemalt paar koordinaatorit.

Ettepanek: **Vajalik on ühtlustada koordinaatorite teadmiste kvaliteeti** ehk tuleviku mõttes on vaja läbi mõelda, milliseid oskusi ja teadmisi koordinaator vajab ja milliseid koolitusi oleks vajalik pakkuda. Näeme ka, et koordinaator peab olema keskendunud ainult vabatahtlikele. Täna on koordinaator väga erinevates rollides, ta peab ehitama kohapeal süsteemi nullist üles ja samal ajal olema olemas vabatahtlikele. Need tegevused eeldavad erinevaid oskusi, seega paremini on läinud neis piirkondades, kus on suudetud süsteemi ülesehitamisel endale appi saada erinevaid partnereid.

Tegevuse elluviimist mõjutavad aspektid

I OMAVALITSUSTE KAASATUS JA VALMISOLEK PANUSTADA MUDELI ARENDUSTEGEVUSTESSE

Omavalitsuste valmisolek hanke tegevustega liituda on olnud ajas kasvav. Samas näeme, et liitujate seas on väga aktiivseid ja motiveeritud omavalitsusi, ja on ka neid, kes küll liituvad, kuid jäävad siiski passiivse ootaja rolli. See, kui koostööaldis on omavalitsus, tuleneb tihti sellest, kes on omavalitsuste kontaktametnik ja milline on tema enda sisemine motivatsioon teemaga tegelemiseks. Üheks tagasihoidvaks teguriks on hirm, et meiega koostöö toob kaasa lisatööd ja ülesandeid, milleks napib ajaressurssi. Siinkohal saab taas toetuda meie vestlustele KOVide esindajatega, et riigi tasandil jäid hanke ettevalmistuses omavalitsuste esindajad kõrvale, ning täna tunnevad omavalitsused, et tegemist on tegevusega, mida soovitakse neile küll üle anda, kuid neid ei ole dialoogi kaasatud.

Koordinaatorite tagasiside näitab ka seda, et mitmel juhul pole KOV-poolne valmisolek tegevustes osaleda sisuline - KOV pelgab abivajajate infot koordinaatorile edastada öeldes, et nende piirkonnas abivajajaid ei ole või soovitatakse pöörduda kuu või kahe kuu pärast uuesti.

Siiski võib kokkuvõtvalt välja tuua seda, et paljud omavalitsused näevad, et vabatahtlike kaasamine sotsiaalvaldkonda on väga vajalik. Samuti on liitunud omavalitsustes suurenenud

teadlikkus, et seltsilised on valdkonda lisaväärtust loovad ja et vabatahtlikud ei dubleeri juba omavalistuste poolt pakutavaid teenuseid.

Ettepanekud:

1. **Töö omavalitsustega** on täna jäänud pigem tehnilist laadi, seda ka seetõttu, et enamustes omavalitsustes on seltsiliste tegevus olnud täiesti uus teema ja kuna kohe alguses ei ole neile ette näidata ka tulemusi, ongi algus keeruline. Täna puudub meil analüüs omavalitsuste nägemusest seltsiliste tegevuse vajaduse ja rolli osas. Projekti elluviijal on vajalik 2023. aasta esimestel kuudel viia läbi piirkondade omavalitsuste esindajatega kohtumised, üheskoos arutada omavalitsuste nägemust kitsaskohtade ületamiseks, sh. mudeli kestlikuks muutmisel.
2. **Seltsiliste mudeli kestvaks toimimiseks on vajalik leida riigi tasandil organisatsioon**, kes võtaks enda peale vabatahtlike ja ka piirkonna koordinaatorite ettevalmistuse ja seltsiliste tegevuse arendamise, sh. koolitused, tunnustuse ja motivatsioonisüsteemi arendamise, vajalike toetavate materjalide koostamise ja üldise infovahetuse. Hanke elluviija Liikumine Kodukant teeb täna seltsiliste tegevust oma põhitegevuse kõrvalt. Ühistest aruteludest on välja kasvanud mõte, et tänased tegutsejad võiks moodustada eraldi Seltsiliste ühingu, kes võtaks edaspidi teema eestvedamise enda peale. Algatus selles osas on tehtud ja vajab edasi arendamist. Alternatiivne võimalus on koostöös omavalitsuste ja ministeeriumi ning Sotsiaalkindlustusametiga kaaluda kesket riigi poolset seltsiliste tegevuse juhtimist näiteks läbi Sotsiaalkindlustusameti, nii nagu seda tehakse ohvriabi teenusega.

II BÜROKRAATIA

Üks suuremaid väljakutseid tehnilise poole pealt on mudeli rakendamisel bürokraatia. Vabatahtlike seltsiliste mudeli rakendamisega kaasnev Euroopa Sotsiaalfondi poolne bürokraatia pärsib tugevalt kogukondade kui ka potentsiaalsete vabatahtlike valmisolekut tegevustes osalemiseks. Inimesed ei tule süsteemiga kaasa, kui kuulevad, et peavad täitma dokumente. Kogukonna teadlane A. Gilchrist on oma teadustöös⁵ öelnud, et **kui keskmes on hoolivam, sidusam ühiskond, siis tuleb edendada keskkonda, mis võimaldab mitteametlikel gruppidel ja algatustel õitseda, ilma, et neid takistaksid eeskirjad ja nõuded.** Just mitteametlikes gruppides ja kogukondades on tohtu potentsiaal inimeste märkamisel ja toetamisel. Gilchristi uuring näitas, et kohe, kui mitteformaalse grupi, kogukonna kaasamisel avalike teenuste juurde paneme neile kohustused täita teenustega kaasnevat bürokraatiat, kustutame me nende kire ja soovi tegutseda. Seega on ääretult oluline leida seltsiliste programmi rakendamiseks tasakaalu bürokraatia ja inimeste soovi vahel tegutseda ilma aruandeid täitmata. Meie soovitame tulevikus kodus käivate vabatahtlike osas vaid ühte dokumenti, milleks on hea tahte kokkulepe osapoolte vahel. Hoolekandeesutuses võiks olla kokkulepe hoolekandeesutuse ja vabatahtliku vahel ning sisse seatud külastuste päevik.

---

⁵ A. Gilchrist, Blending, braiding, balancing: Strategies for managing the interplay between formal and informal ways of working with communities. University of Birmingham, 2016

Seltsiliste kaasamisel on üheks oluliseks piiranguks kujunenud umbusklikud (negatiivsed) **hoiakud seltsiliste suhtes**. Seltsilised toovad välja, et küsitakse, kas neid võib ikka usaldada, mitmel korral on seltsiline pidanud loobuma seltsiliseks olemisest, kuna lähedased ei lubanud. Kindlasti mõjutab suhtumist ka sotsiaalvaldkonna üldine madal maine ja ühiskonna suhtumine eakatesse tervikuna.

III KOMMUNIKATSIOON

Kindlasti on vaja mudeli rakendamise teisel aastal veelgi põhjalikumalt läbi mõelda kommunikatsiooniteema. Väliskommunikatsioonis on senisest enam vaja kommunikeerida seltsiliste brändi, vajadust, olemust, kus me tänases süsteemis asume jne. Kuna hoiakute kujundamine võtab aastaid aega, siis tulebki arvestada sellega, et seltsilise tegevuse populariseerimine ja usaldus nende vastu kasvab läbi järjepideva töö ja pikaajalise teavituse.

Sisekommunikatsioonis on vaja projekti meeskonnal vajalik saada parem ülevaade kohapeal toimuvast teavitustööst ja lähtuvalt sellest viia sisse täiendused -muudatused.

Peamised tegevused perioodil nov 2022- okt 2023

- Riigi ja omavalitsuste vahelise dialoogi toetamine, omavalitsuste ja sotsiaalpartnerite valmisoleku kaardistamine ning nende ootuste ja ettepanekute vahendamine rahastajale.
- Seltsiliste mudeli juhtimis- ja toimestruktuuriga tegelemine; vajalik on organisatsioon, mis on seltsilise programmi valmis haldama ja arendama ning saavutada kokkulepped selle rahastamiseks.
- Mudeli rakendamise arendamine eelõige hoolekandeesutustes ja kogukondades.
- Laiem kommunikatsioon ja seltsiliste brändi kinnistamine ühiskonnas.

LISA 1. Vabatahtlike sissejuhatava koolituse koolituskava

Adobe Acrobat
Document

Lisa 2 Kogukonna koostöömudeli kirjeldus

Lisa 3. Abivajajate küsimustik vaheküsitluse läbiviimiseks

6 kuu küsitlus abivajajale

1. Kuidas on saanud teenused parandanud Teie toimetulekut? (võimalus valida mitu valikut korraga)

1. parandanud enesetunnet;
2. parandanud võimet tulla iseseisvalt toime koduse igapäevaeluga või asjaajamisega väljaspool kodu (näiteks iseseisvalt söömine; voodisse heitmine ja sealt tõusmine; riietumine; tualetis käimine; ravimite võtmine; poes käimine; majapidamistööd nagu koristamine, pesupesemine, voodi tegemine, triikimine, telefoni kasutamine; asjaajamine nagu ametiasutustes, pangas, valimas käimine või mõni muu tegevus, mida loetelus ei käsitleta);
3. aidanud kaasa hariduse omandamisele, enesetäiendamisele;
4. aidanud kaasa huvialadega, hobidega tegelemisele;

5. loonud paremad võimalused osalemiseks kogukonnas;
6. võimaldanud jätkata elamist koduses keskkonnas;
7. aidanud jõuda vajaliku teenuseni või spetsialisti abini;
8. muul viisil, kuidas? (vaba vastus)

Soovi korral vabas vormis selgitus valikutele: (vaba vastus; võib jätta ka tühjaks)

2. Mil määral Teie esialgsed ootused oma toimetuleku paranemise osas täitusid? (valikvastused)

- Täitusid täiesti
- Täitusid osaliselt
- Ei täitunud
- Ma ei oodanudki, et midagi paremaks läheb

Soovi korral vabas vormis selgitus valikutele: (vaba vastus; võib jätta ka tühjaks)

3. Mil määral Teie esialgsed ootused vabatahtliku abi osas täitusid? (valikvastused)

- Täitusid täiesti
- Täitusid osaliselt
- Ei täitunud
- Ma ei oodanudki, et midagi paremaks läheb

Soovi korral vabas vormis selgitus valikutele: (vaba vastus; võib jätta ka tühjaks)

4. Kuidas hindate senist koostööd vabatahtlikuga? (valikvastused)

- See on suurepärane
- Olen väga rahul
- Võib jääda enam-vähem rahule
- Ma ei ole rahul
- Ma ei ole üldse rahul

Soovi korral vabas vormis selgitus valikutele: (vaba vastus; võib jätta ka tühjaks)

5. Mida tuleks Teie hinnangul muuta senise koostöö osas? (vaba vastus; võib jätta ka tühjaks)

Lisa 3. Juhend abivajaja küsitluse läbiviijale

Juhend küsitlejale
abivajaja küsitluse läb

LISA 4. Vabatahtlike fookusgrupi küsimused ja juhised küsitluse läbiviimiseks

Fookusgrupi küsimused

1. **Kuidas on Teie algsed ootused vabatahtliku töö osas täitunud?** (Abiküsimusena saab kasutada, millised olid teie algsed ootused, kui tulite vabatahtlikuks - heaküsimus soojaks rääkimiseks)
2. **Kuidas on vabatahtlik tegevus mõjutanud Teie igapäevast elu?** (võib suunata täpsustavate küsimustega mõtlema järgmistele aspektidele: suhted ja kontaktid, teadmised ja oskused, kogemused ja õppetunnid, enesekindlus, motivatsioon, enesetunne, füüsiline ja emotsionaalne tervis, ajakasutus, positsioon kogukonnas, mõju karjäärile või tööle saamise võimalustele jne)
3. **Mis on Teid vabatahtliku tegevuse juures kõige enam rõõmistanud?** (Saab julgustada rääkima mõnd juhtumit, lugu)
4. **Milliseid probleeme on esinenud?** (Saab julgustada rääkima lugu, ja näiteks uurida ka, kuidas teised oleks seda lahendanud, mis soovitusi antakse?)
5. **Kas ja kuidas on Teie soov vabatahtlikuna tegutseda muutunud?** (Alguses olid ootused, nüüd on kogemused, rõõmud ja mured: mis vabatahtliku tegutsemissoovis on muutunud, tekkinud uusi ootusi edasisele?)
6. **Mida võiksite vabatahtlike tegevuse korraldamise juures muuta?** (Siit peaks välja tulla ootuseid projektile, koordinaatoritele, üldisele juhtimisele ja töökorraldusele. Samuti saame uurida, millist tuge vabatahtlikud veel vajavad, millest on puudust tuntud, või mis nende toetamisel hästi toimunud, saate näidetena tuua, kas klubilist tegevust on vaja, koolitusi jne.)
7. **Lõppsõna ring: Kas jäi midagi veel ütlemata, mida kindlasti tahaks rõhutada, midagi mis jäi vestlusest osalejale endale kõlama.**

Juhend Fookusgrupi intervjuu läbiviimiseks vabatahtlikega

1 fookusgrupp piirkonnas – kokku 12 fookusgruppi, Harjumaa, kus mitu koordinaatorit teevad koos ühe fookusgrupi, Kagu – Eesti osas tuleb samuti 1 fookusgrupp (Põlva-Võru -Valga).

Fookusgrupp viiakse läbi reaalselt inimestega kokku saades, mitte virtuaalselt.

Fookusgrupi läbiviija koordinaator, kes leiab endale abilise kas teise koordinaatori või mõne vabatahtliku näol. Intervjuu läbiviimisel on soovitus kasutada lindistamist, aga võib kasutada ka abilit, kes fookusgrupis toimuud arutelu üles kirjutab. Oluline on fikseerida mõtte, mitte teha sõna-sõnalist stenogrammi. Kui kasutate lindistamist, siis on võimalik lasta transkribeerida läbi programmi,

vajate selleks siis helifaili, mis on laetud arvutisse. Vt juhist: <http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/> NB! Saadud mahakirjutis tuleb ka ise üle vaadata, sest arvutiprogramm võib mõned asjad teisiti- vigaselt kirjutada!! Palju sõltub helikvaliteedist.

Palun märkige osalejad ka ära näiteks osaleja 1, osaleja 2 jne või kasutage eesnimesid. Fookusgrupi intervjuu kestus – 1,5-2 tundi. Võimalusel vali fookusgruppi erinevaid vabatahtlikke (mehed-naised, eakamad-nooremad, algajad-kogenud jmt vt. Tiina faili). Kokku 6-8 osalejat!

Läbiviimise aeg august – september

Palun fookusgrupi kirjutis saata e-postil: ehapaas@gmail.com 30. septembriks!

Läbiviimine:

1. Ruumi loomine – leidke koht, kus on mõnus vestlust läbi viia, pole segajaid, pole liiga külma ega kuum. Kindlasti vesi lauale, et inimesed saaks vajadusel juua. Võib ka juurde pakkuda teed, kohvi, puuvilja, marju jne.
2. Sissejuhatus. Fookusgrupi teemaks on vabatahtlike senine kogemus seltsilistena. Meie eesmärk on nende kogemust analüüsida parandamaks vabatahtlike kaasamise mudelit ning teisalt anda ka tagasisidet rahastajatele, sh. meie koostööpartneritele senisest kogemusest. Ärge unustage rääkida üle konfidentsiaalsuse reegleid (on anonüümne, grupis räägitut ei räägita edasi sõbrannale, kodus jne.) Leppige kokku, et kõik panevad telefonid ära, leppige kokku, kui pikalt arutate (1,5 kuni 2 tundi). Järgnevate küsimuste puhul tehke endale ajaraamistik, palju mingile teemale saate aega jätta. NB! Palun iga küsimus fookusgrupis avada omapoolsete lisaküsimustega, nii nagu Tiina tegi, see sõltub palju ju sellest, mida vabatahtlikud räägivad, seega ärge unustage, et peate kuulama, mis inimesed vastavad, et saaksite vestlust loogiliselt juhtida. Kõigile peab andma sõna. Omapoolseid arvamusi intervjuerija ei avalda.
3. Lõpus kindlasti tänage osalejaid ja andke teada , et meie vaheanalüüs saab valmis detsembriks ja seda kindlasti tutvustatakse ka neile.